O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2008-yil, 20-iyun • № 25 (3957)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ЎН ЕТТИ ЙИЛЛИК БАЙРАМИГА ТАЙЁРГАРЛИК КЎРИШ ВА УНИ ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг ўн етти йиллигини муносиб кутиб олиш, ушбу буюк сананинг моҳияти ва аҳамиятини мамлакатимизда ва халқаро жамоатчилик ўртасида кенг тарғиб қилиш, байрам тадбирларини халқимиз хотирасида ёрқин из қолдирадиган юксак даражада ўтказиш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг ўн етти йиллик байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича республика комиссиясининг таркиби иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Республика комиссияси шу йилнинг 25 июнига қадар «Мустақиллик — бизнинг борлигимиз, шону шуҳратимиз, эркин ва фаровон келажагимиз гаровидир» деган эзгу ғояни ўзида мужассам этган ташкилий-амалий, маданий-маънавий тадбирлар ҳамда тарғибот-ташвиқот ишлари дастурини ишлаб чиқсин.

2. Ушбу дастурни тайёрлашда қуйидаги масалаларга эътибор қаратилсин:

мустақиллик — халқимизнинг асрий орзуси, кўп йиллик курашлар натижасида қўлга киритган буюк тарихий ютуғи, юртимизда яшаётган ҳар қайси инсон учун эркинлик ва озодлик тимсоли, энг улуғ ва энг азиз айём эканини чуқур очиб беришга қаратилган маданий-маърифий анжуманлар, суҳбат ва учрашувлар уюштириш;

истиқлол халқимиз учун ўз тақдирининг ҳақиқий эгаси бўлиб, ўз қадр-қимматини англаш, муносиб ҳаёт кечириш имконини берганини, ҳар бир фуқаронинг иқтисодий-ижтимоий соҳаларда истеъдод ва қобилиятини тўла намоён этиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини рўёбга чиқариш, юртимизда озод ва фаровон ҳаёт барпо этишнинг мустаҳкам гарови бўлиб келаётганини оммавий тадбирлар орқали акс эттириш;

мустақиллик йилларида бой тарих ва меросимиз, дину диёнатимиз, кўҳна урф-одат ва анъаналаримизнинг қайта тиклангани, бугунги кунда меҳр-оқибат, бағрикенглик, ҳамжиҳатлик каби эзгу фазилатлар, миллий ва умумбашарий қадриятларга уйғун бўлиб яшаш ҳаётимиз қоидасига айланиб бораётганини ҳар томонлама кенг тарғиб этиш;

ўтган давр мобайнида кенг кўламлиислоҳотлар натижасида иқтисодиётимизнинг барқарор ривожланиб, аҳолининг ҳаёт даражаси ва фаровонлиги ошиб бораётганини, мамлакатимизда қабул қилинган муҳим ижтимоий дастурларнинг ижобий самараларини ифода этишга қаратилган тарғибот-ташвиқот ишларини амалга ошириш;

диёримизда олиб борилаётган улкан бунёдкорлик ишларини, юртимизнинг қиёфаси тубдан ўзгариб, шаҳар ва қишлоқларимиз янада обод бўлиб бораётганини аниқ ва таъсирчан ҳаётий мисоллар ёрдамида ёритиб бериш.

3. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, Тошкент шаҳар ва вилоятлар ҳокимликларига, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, Хотин-қизлар қўмитаси, «Нуроний» ва «Маҳалла» жамғармаларига мустақиллик байрамининг ўн етти йиллигини муносиб нишонлаш учун жойларда тегишли комиссиялар тузиш ҳамда жорий йилнинг 1 июлига қадар республика дастурида белгилаб берилган асосий мақсад ва вазифаларни амалга ошириш, байрам муносабати билан шаҳар ва қишлоқларда, маҳалла ва гузарларда, кўпқаватли уйлар атрофида ободонлаштириш ишларини олиб боришни кўзда тутадиган дастурларни ишлаб чиқиш топширилсин.

Ушбу дастурларда белгиланган тадбирларни расмиятчилик ва баландпарвозлик ҳолатларига йўл қўймасдан, кенг жамоатчилик вакилларини жалб этган ҳолда, оддий одамларнинг қалби ва онгига етиб борадиган, уларнинг руҳи ва кайфиятини кўтарадиган, янги марралар сари илҳомлантирадиган мазмун ва шакллар асосида ўтказишга алоҳида эътибор қаратилсин.

4. Республика комиссияси ўз йиғилишларида марказда ва жойларда амалга оширилаётган тадбирлар режасини бажариш бўйича ҳисоботларни мунтазам равишда эшитиб борсин.

5. Мамлакатимиз пойтахти Тошкент шаҳрида, Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ўтказиладиган байрам дастурларини тайёрлашга оммавий томошалар бўйича юксак профессионал маҳорат ва тажрибага эга бўлган сценарист ва режиссёрлар, ёзувчи ва шоирлар, композитор ва балетмейстерлар, саҳна рассомлари, истеъдодли ёш санъаткорлар, фольклор санъати вакилларидан иборат ижодий гуруҳлар кенг жалб этилсин.

6. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси, Ёзувчилар ва Бастакорлар уюшмалари билан биргаликда юртимиз истиқлолини тараннум этишга қаратилган энг яхши қўшиқ ва мусиқий асарлар учун «Ватан ягонадир, Ватан биттадир» республика танловини ўтказсин. Танлов ғолиблари ва совриндорлари Мустақиллик байрами арафасида эълон қилинсин.

7. Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмаси билан биргаликда август ойининг охирида мамлакатимиз мустақиллигига бағишланган «Энг улуғ, энг азиз» анъанавий танловининг якуний босқичини ўтказсин.

8. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси ва Бастакорлар уюшмаси ёш ижрочилар ўртасида «Ниҳол» мукофотига номзодларнинг республика саралаш босқичини ҳамда ғолиблар ижросидаги концерт дастурини август ойининг биринчи ярмида юқори даражада ташкил этсин.

9. Белгилаб қўйилсинки, ўтказиладиган байрам тадбирлари:

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда маҳаллий бюджетлар ҳамда жойлардаги ишлаб чиқариш корхоналари, хўжаликлар, жамғармалар ҳисобидан;

Тошкент шаҳрида республика бюджети ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджети маблағлари ҳисобидан тенг улушларда қопланади.

10. Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, «Жаҳон» ахборот агентлиги ва бошқа оммавий ахборот воситаларига мустақилликнинг ўн етти йиллик байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича амалга оширилаётган ишларни атрофлича ёритиб бориш тавсия этилсин.

11. Мазкур қарорнинг ижросини таъминлаш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.Мирзиёев зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И.КАРИМОВ**

Тошкент шаҳри, 2008 йил 12 июнь

Тошкент — 2200

Она сайёра — қўриқхона

ЕР — ХАЗИНА

17 июн дунё ҳамжамияти томонидан Саҳроланиш ва қурғоқчиликка қарши кураш куни сифатида эътироф этилган. Бу жараённи тўхтатиш ва баҳри муҳитга ҳар томонлама мадад бериш бугун инсоният олдидаги энг катта муаммолардан бири ҳисобланади. Сабаби чўл ва саҳроларнинг тобора кенгайиб бораётгани жаҳонда 250 миллион кишининг ҳаёт тарзига бевосита таъсир кўрсатиб, яна бир миллиарддан ортиқ аҳолининг турмуш кечиришига таҳдид солмоқда.

Осиёнинг қоқ марказида жойлашган бизнинг Марказий Осиё минтақамиз ҳам ана шу жараёндан четда эмас. Шу сабабли мамлакат миқёсида ерларнинг сув-туз ва эрозия ҳолатини яхшилаш, шўрланиш оқибатида она заминнинг зироатчилик эҳтиёжларидан чиқиб қолиши олдини олиш, сувни тежаш ва тупроқ унумини ошириш юзасидан кенг кўламдаги тадбирлар ҳаётга татбиқ этилмоқда. Айни чоқда, ўн миллион гектар яйловнинг экологик ҳолатини яхшилаш зарурати келиб чиқмоқда.

Шу муносабат билан "ЭКОСАН" халқаро ташкилоти ҳамда республика қишлоқ хўжалиги илмий ишлаб чиқариш маркази томонидан "Ер деградациясига қарши кураш барқарор зироатчилик гарови" мавзуида учрашув бўлиб ўтди. Тадбирда Олий Мажлис депутатлари, манфаатдор вазирлик ва маҳкамалар, илмий тадқиқот ва жамоат ташкилотлари вакиллари, журналистлар иштирок этдилар. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси қўмита раиси Тўланбой Каримов, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазири ўринбосари Абдушукур Хоназаров, "ЭКОСАН" халқаро ташкилоти раҳбари Юсуфжон Шодиметов, академик Жўрақул Сатторов, республика манзарали боғдорчилик ва ўрмон хўжалиги илмий-ишлаб чиқариш маркази бўлим мудири Зиновей Новицкий ва бошқа мутахассислар бу борада амалга оширилаётган муҳим тадбирлар ва мавжуд муаммоларни ҳар этиш йўллари ҳақида фикр юритдилар. Айниқса, олимларнинг илғор тавсиялари ва янги технологиялар, тажрибакор деҳқонларнинг иш усуллари, қайта тикланадиган энергия воситаларидан фойдаланиш истиқболлари бу жараёнда муҳим аҳамият касб этиши мумкинлигига алоҳида эътибор қаратилди.

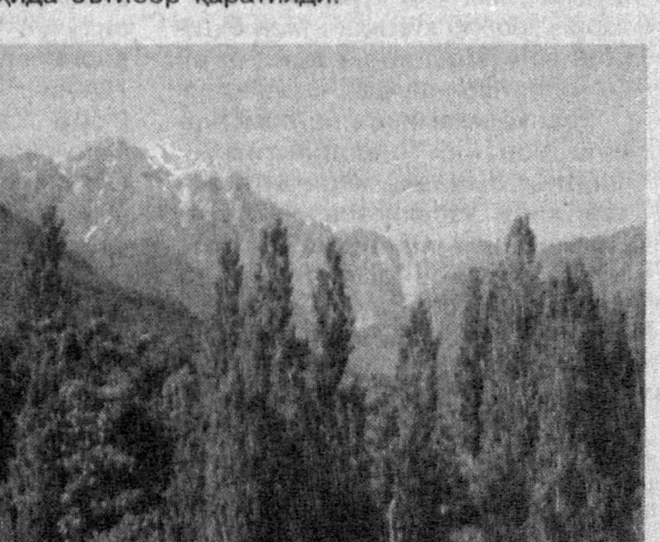

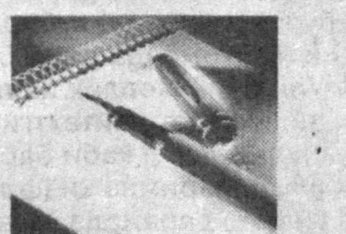

УСТОЗЛАРГА ЭРГАШИБ

Ёзувчилар уюшмасида

Ривоят қиладиларки, ҳазрат Алишер Навоий йўлда бораётиб, бир ўспиринни кўриб қолади ва отдан тушиб, унга салом беради. Болага бунча эҳтиром кўрсатилишидан ҳайратланиб, устознинг шериги бунинг сабабини сўрайди. Бу ўспирин ўз устозининг ўғли эканини айтади Навоий. Ҳамроҳ ҳам ўспирин билан илиқ омонлашиб дейдики, ҳазратнинг ўз устози ўғлига эъзози бунчалик эрса, унинг падари бузрукворига бўлган эҳтиромини ифодалашга сўз топилгайми!

Ҳа, устоз-шогирдлик саодатида гап кўп. Бизнинг кунларимизга келиб бу асрий қадрият қайта тиклана бошлагани қувончли ҳолдир.

Яқинда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида бўлиб ўтган устоз ва шогирдлар учрашувида таниқли олимлар, ёзувчилар уюшмаси драматургия кенгаши аъзолари, Олий адабиёт курси тингловчилари, уюшма қошидаги "Умид" ёш ижодкорлар тўгараги қатнашчилари иштирок этдилар. Сўз аввалида устозлар тажрибасини ўрганиш, уларнинг ибратли ишларини давом эттирувчи ёшларга эътиборни кучайтириш лозимлиги таъкидланди. Зеро, бугунги кун, ёшлар йилининг талаби ҳам шу.

Йиғилишда Ёзувчилар уюшмаси драматургия кенгашининг раиси Эркин Самандарнинг ёшлар йилида амалга оширилаётган ишлар, янги режалар ҳақидаги ахбороти тингланди. Муҳим тадбирлардан бири Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбектеатр" бирлашмаси ва Ёзувчилар уюшмаси томонидан тайёрланаётган ёш драматургларнинг республика семинар-кенгашидир. Унга ёш режиссёр, бастакор ва рассомлар ҳам таклиф этилиши кўзда тутилган.

Қувончлиси шуки, семинар-кенгашга тақдим этиш учун ҳозир ўндан зиёд пиесаларнинг қўлёзмалари тайёр. Тошкент шаҳри ва вилояти, Самарқанд, Сирдарё, Хоразм, Қашқадарё ва Жиззах вилоятлари, Қорақалпоғистондан ёш драматурглар асарлари муҳокама учун қабул қилинди. Уларнинг аксарияти замондошларимиз ҳаётини акс эттиришга бағишлангани эътиборга моликдир. Хусусан, фермерлар ҳаётидан ҳикоя этувчи пиеса қизиқиб ўқилмоқда ва уни саҳналаштириш имкониятлари пайдо бўлмоқда.

Шу куни устозлар иштирокида Ўзбекистон Давлат санъат институти магистранти, ёш драматург Тозагул Мардиеванинг "Соҳибқирон келини" тарихий драмаси муҳокама этилди. Ҳафиз Абдусаматов, Ҳусниддин Шарипов, Ҳайитмат Расул, Омон Мухтор, Турсун Али ва бошқалар пиесанинг ютуқ ва камчиликларига тўхталдилар. Муҳокамада ёш ижодкорлар ҳам фаол иштирок этдилар. Пиеса театр билан ҳамкорликда ишлаб, саҳналаштириш учун тавсия этилди.

Устозлар ва шогирдлар учрашуви мушоира билан якунланди.

Ўз ахборотимиз

ҚАТТА САҲНА САРИ

Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбектеатр" ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси республика вилоят театрларига амалий ёрдам кўрсатиш, улар фаолиятини янада мустаҳкамлаш мақсадида кўпгина хайрли ишларни амалга оширмоқда. Шу йилнинг май ва июн ойларида режага асосан бир гуруҳ театршунос-олимлар, мутахассислар Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоят театрларида сафарда бўлиб, уларнинг ижодий изланишларини ўрганиб қайтдилар. Сафарнинг асосий мақсади — театр жамоалари ва томошабинларнинг узвий алоқасини ўрганиш ва мустаҳкамлаш, саҳналаштирилаётган янги асарларнинг профессионал савиясини кўтариш, барча театрлар саҳналарида замонавий қаҳрамон образини тўлақонли очиш, театрларнинг замонавий драматургияга эътиборини янада кучайтиришдан иборатдир.

Санъатшунослик фанлари докторлари, театр санъати мутахассислари — Муҳаббат Тўлахўжаева, Марфуа Ҳамидова, Тешабой Баяндиев, Сарвиноз Қодирова, санъатшунослик номзоди Тоир Исломов, Дилафрўз Қодирова, Анвар Ёқубхўжаев, Санъат институтининг устоз ўқитувчи-мураббийлари ва "Ўзбектеатр" бирлашмаси ходимлари биргаликда 26 та театр жамоасида бўлиб, сўнгги икки йил давомида яратилган спектаклларни чуқур таҳлил этиб, театр санъаткорларининг ижодий ютуқлари, камчиликлари тўғрисида очиқ мулоқотларда фикр-мулоҳазаларини баён қилдилар.

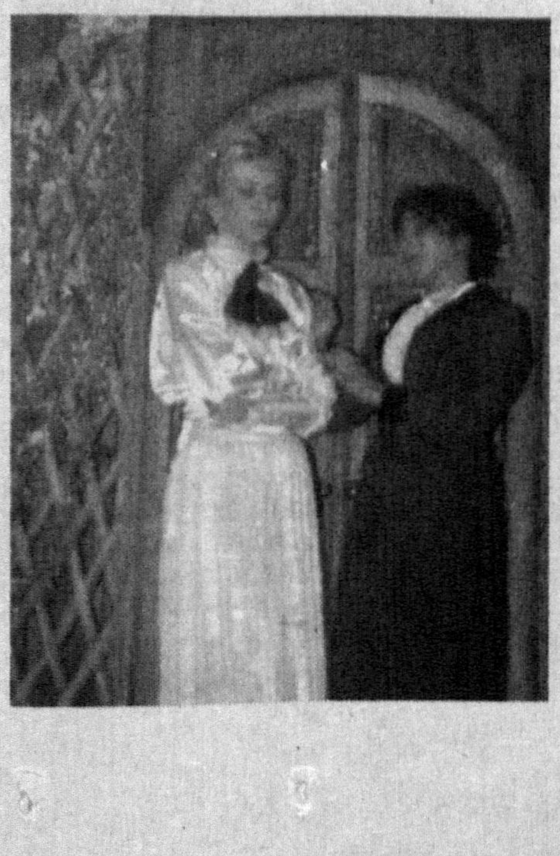

Профессор Марфуа Ҳамидова бу ҳақда шундай деди:

— Шу йилнинг ўзида мамлакатимиз театрларида 70 га яқин янги асар саҳналаштирилди. Айни пайтда ушбу спектаклларни саралаш, енгил-елпи, бадиий-ғоявий саёз асарлардан воз кечиш, миллий ғурур ва миллий қадриятларимизни тараннум этувчи, мустақиллик неъматларини кенг томошабинлар оммасига, айниқса, ёшларимиз қалбига чуқурроқ сингдиришга хизмат қилувчи бадиий баркамол, замонавий саҳна асарларининг кўпайишига жиддий эътибор бериш даври келди. Мен Самарқанд вилоятининг тўртта театри томошасида бўлиб, уларнинг изланишлари билан танишдим. Шу йили саҳналаштирилган 8 та янги спектакл менда вилоят театрларининг истиқболи ҳақида яхши умидлар уйғотди. Сафардан шундай хулосага келдимки, бугун вилоят театрлари ҳам умумжаҳон театрлари қаторига кириб боришга интилмоқдалар.

Албатта, вилоят театрлари фаолиятида камчиликлар йўқ эмас. Зеро, ижод бор жойда камчилик ҳам бўлади. Ўйлаймизки, мазкур ижодий сафар хулосалари бўйича вилоят театрларининг директорлари, бадиий раҳбарлари, бош режиссёрлари, театршунос-олимлар иштирокида кенгайтирилган илмий-амалий анжуман ўтказилиб, зарур режалар тузиб олинади.

А.РАҲИМОВ,
"Ўзбектеатр" бирлашмаси ахборот бўлими бошлиғи

САУДИЯ ХАЛҚ АМАЛИЙ САНЪАТИ

Кўргазма

Истиқлол шарофати билан мамлакатимизнинг дунё мамлакатлари билан турли соҳалардаги иқтисодий, маданий-маърифий алоқалари кундан-кунга ривожланиб бормоқда. Ўтган ҳафтада Алишер Навоий номидаги Давлат академик катта театрида Саудия Арабистони халқ амалий санъати кўргазмаси бўлиб ўтди. Тадбир Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Саудия Арабистони Подшоҳлиги Маданият ва ахборот вазирлиги ҳамда Халқаро маданий алоқалар агентлиги ҳамкорлигида ташкил этилди.

Кўргазманинг очилишида Маданият ва спорт ишлари вазири Рустам Қурбонов сўзга чиқиб, мамлакатларимиз ўртасидаги маданий-маърифий алоқалар йилдан йилга ривожланиб бораётганини алоҳида таъкидлаб ўтди. Икки мамлакат раҳбарларининг учрашувларида эришилган келишувлар ҳар икки томон учун ҳам аҳамиятли бўлган мулоқотларни янада кенгайтиришда ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

— Мамлакатларимиз халқларини бир-бирларига нисбатан самимий дўстлик туйғуларигина эмас, маъно-моҳияти бир-бирига яқин урф-одатлар, диний қадриятлар ҳам яқинлаштириб туради, — деди жавоб нутқида Саудия Арабистони Подшоҳлиги Маданият ва ахборот вазири жаноб Ияд бин Амин Маданий.

Кўргазмада Саудия Арабистони ижодкорлари яратган тасвирий ва амалий санъат намуналари, фотосуратлар, ҳунармандлик буюмлари намойиш этилди. Ушбу кўргазма Шаҳрисабз ва Қарши шаҳарларида ҳам намойиш этилди.

Мамлакатимизга қилган сафари якунида вазир Ияд бин Амин Маданий бир гуруҳ ижодкорлар билан учрашиб, икки мамлакат зиёлилари ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларини янада кучайтириш юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдирди.

— Гўзал ва мафтункор диёрингизга келиш биз учун бениҳоя қувончли воқеа, — деб таъкидлади вазир. — Сафар чоғида пойтахт Тошкентни, Қарши, Шаҳрисабз ва бошқа тарихий шаҳарларни томоша қилдик. Тошкент Ислом маданияти пойтахти деб эълон қилинганида катта маъно борлигига амин бўлдик. Ниятимиз бир-бирига руҳан ва қалбан яқин халқларимиз ўртасидаги дўстлик ва маданий алоқаларни янада кучайтириш. Шу боис, келажакда амалга оширишимиз лозим бўлган ишларимизни сизлар билан бамаслаҳат режалаштирмоқдамиз.

Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазири Р.Қурбонов иштирок этди.

Ўз ахборотимиз.

"ҒАЛЛАБАНК":
сиздан ҳаракат,
биздан
баракат!

"АСАКАБАНК":
ишонч,
унум,
даромад!

КЎНГИЛДАГИ ВАТАН

Ватанни қандай тушунмоқ ва уни қандай севмоқ керак?

Бу саволга ҳар ким ўз эътиқоди, тушунчаси, иймон-диёнати билан жавоб бериши мумкин.

Мен вилоятимизнинг тоғлар тугаган, даштли ҳудуди бошланган жойида туғилганман. Ҳовлимиз ўртасида бир туп қайрағоч бўларди. Шу қайрағоч остида соялаб, ўйнардик. Қайрағочга қўллар тегавергани, бизлар унга чиқиб-тушаверганимиздан танаси сип-силлиқ бўлиб кетганди.

Уйимиздан қирқ қадамлар наридан дашт бошланарди. Саратонда нафасни қайтаргувчи иссиқ шамол эсарди. Болаликда шамолга кўкрагимизни очиб тўйиб-тўйиб нафас олардик. Қуврай, янтоқларни ҳидлаб, билқиллайдиган тупроқни чангитиб катта бўлганмиз.

Қишлоғимизнинг номи — Қудуқ: қирқ метрдан сув чиқарди. Ана шу жойни ҳануз энтикиб, соғинч билан эслайман. Мен учун Ватан шу жойдан бошланади.

Биз у пайтда бу гапларга унча тушунмасдик. Ўйинқароқ, дуварак бола эдик.

Чол сўзида давом этарди:

— Умрим поёнига етиб қолди. Узоқ яшадим. Сенлар ҳам шу тупроқни севинглар. Бобомлаб, айтиб-айтиб йиғланглар. Токи шу дунёдан бир чол кетганини еру осмон, қушлар билсин.

Болқибой чол кўп ўтмай оламдан ўтди. Биз бобомизнинг қабрларига бордик, ҳассакаш бўлдик, бир сиқим-бир сиқим тупроқ ташладик.

Боболар Ватанни юрагидан, бор ҳолича севган. «Ватан ундоқ, Ватан бундоқ, тупроғи кўзимга тутиё», дея лоф уришмаган. Ватаннинг дардига малҳам бўлишган, уни сабр-қаноат билан севишган. Эл-юрт бошига иш тушганда ўзларини фидо қилишган.

Ватанга ортиқча таъриф-тавсифнинг, сўзбозликнинг ҳожати йўқ.

Бизнинг тўқсон ёшдан ошган Болқибой деган бобомиз бўларди. Саводсиз эди. Ватан таърифини шу одамдан эшитинг:

— Ватаннинг гули-боғи, дашти-саҳросини баробар кўринглар. Ватан дегани шу. Ватаннинг ҳар қаричи азиз.

Отам умрининг охиригача бир ибратомуз ҳикматни биз фарзандларига такрор-такрор айтиб тургувчи эди. У чиндан ҳам ибратли эди. Унда Ватан туйғуси, ҳисси, фидойилик тўласича мужассам эди.

Эмишки, бир мамлакат подшоҳи ҳар гал ниманидир баҳона қилиб, қўшни подшоликка кўз олайтирар, элчи юбориб, дағдаға қилар, кўнмаса чорвасини, чиройли қизларини ҳайдаб олиб кетаркан. Бир гал бошлиғидан ҳуснда тенгсиз аёлини, иккинчи гал миниб юрган учқур бедовини, учинчи гал эса катта миқдорда бойлик сўрабди. Қавм бошлиғи эл-юрт тинчлигини ўйлаб, сўраган нарсани бериб юборибди.

Қўшни ҳаддидан ошибди. Ер сўрабди. Бу жой саҳро, юлғину қамиш, қиёқ ўсиб ётадиган ҳудуд экан. Қавм бошлиғининг қаҳри келибди, ғазабдан «иҳ»раб юборибди. Шунда вазирлари «Гўзал жуфти ҳалолингизни сўради, индамай бериб юбордингиз, миниб юрган тулпорингизни, қанча бойликни бердингиз. Нега энди бир парча саҳро учун «иҳ»раб юбориб, юрагингизни чангалладингиз?» деган экан, бошлиқ: «Бу саҳро менинг юрагим, Ватанимнинг бир парчаси, ўлмай туриб, уни қандай бераман?» деганича бутун кучини тўплаб жангга отланган, азалий душманини маҳв этган экан.

Ватанни севиш дейдилар буни.

Менинг бир чўпон дўстим бор. Қирқ беш йилдан бери сурув ортида: тоғу қир кезади. Оддий яшайди, содда ўйлайди. Аммо боқаётган молини, касбини, тоғу қирларини севади. Ўша тоғу қир, дашту яйловини бир кун кўрмаса хумори тутади: «Бу менинг жаннатим, ўлсам шу тупроққа кўмишади, яйраб ётаман, қабримдан майсаю, чечаклар униб чиқади», дейди. Қизиқ фалсафа! Аммо самимий, юракдан чиққан гап!

Ўтган асрнинг саксонинчи йиллари бошида. Ҳали шўролар тузуми тўла ҳукмрон. Ҳаммамизга ягона Ватан туйғуси сингдирилган. Бизга кўп қаватли «дом»дан уй ажратишганди. Шунда кексароқ бир аёл билан қўшни бўлиб қолдик. Аёл қизи ва куёви билан бирга турарди. Аёлнинг ўзи ҳам, қизи ҳам соф ўзбекча, устига устак қишлоқликларга хос лаҳжада гапиришарди. Кийиниши, юриш-туриши, муомаласи, хатти-ҳаракатида бошқа миллатларга хос белги, сифат деярли сезилмасди. Фақат уларнинг кўзлари кўк, сочлари сариқ эди, холос. Улар билан опа-ука, ака-сингилдек бўлиб қолдик. Ўзбекона қўшничилик одатларига тўлиқ риоя қилинарди. Бир куни гапдан гап чиқиб, уруғ-аймоғини суриштирдим.

— Миллатим украин, украин қизиман, — деди аёл соф тоғликлар шевасида.

Мен қулоқларимга ишонмадим. Наҳотки...

— Қўйинг, Шарофат опа, алдаманг, — дедим. — Мен бола эмасман-ку!

— Ҳа, ҳозир Шарофатман. Мусулмон динини қабул қилганман. Аммо қизлик исмим Шура.

— Қандай қилиб соф ўзбек бўлиб қолдингиз? Бу фақат эртакларда бўлиши мумкин?

— Ҳаётда ҳам бўларкан, ука. Украина қаёқдаю, Ўзбекистон қаёқда?! Тақдир дейдилар буни.

Кейин ҳаммасини айтиб берди. Уруш уларнинг тақдир ипларини бир-бирига боғлайди. Ўн олти ёшли Шура Тўрани оғир аҳволда ўрмондан олиб чиқади. Уни даволайди, парваришлайди. Ёшлар бир-бирини севиб қолишади. Бирга Ўзбекистонга — йигит қишлоғига қайтишади. Энди у Шура эмас, Шарофат деган ном олади, мусулмон бўлади. Улар икки қиз кўришади. Қизларига Умри ва Қумри дея исм қўйишади. Тўра ака билан 20 йил турмуш қурадилар.

Урушда орттирилган жароҳатлар ўз таъсирини кўрсатади. Ўтган асрнинг 70-йилларида Тўра ака вафот этгач, Шарофат опа кичик қизи билан бирга яшайди.

— Юртингизни соғинмайсизми? — сўрадим опадан бир куни.

Опа очиғига кўчди.

— Қумсайман, болалигимни кўп эслайман. Лекин аёл палахмон тоши. Қаерга отса, ўша ерга тушади. Эримнинг юрти — менинг юртим. Қуёвимга айтганман, ўлсам эрим ётган қабрга ёнма-ён қўйинглар деб. Ахир, мен мусулмонликни қабул қилганман. Ёнма-ён ётишга ҳаққим бор.

Орадан ўн беш йиллар ўтди. Бир куни Шарофат опанинг қуёвини кўриб қолиб, ҳол-аҳвол сўрадим. «Опа соғмилар?» деганим, оламдан ўтганини, лекин васиятини амалга оширганини айтди.

Бундайларга ҳайкал қўймоқ керак.

Қанийди Ватан тушунчасини оддий чўпон, оддий деҳқону ишчи сингари тушунсак. Чунки улар Ватан тушунчасини бор ҳолича, бўёқларсиз, ҳашамату дабдабасиз тушунадилар.

Ватан ўзи нимадан бошланади?

Иймон-эътиқоддан! Бунинг учун иймон бақувват бўлмоғи, майда-чуйда манфаатлардан йироқ бўлмоғи шарт.

Ният софлиги — кўнгил софлигидир.

Саид МУРОД

Жиззах.

САНЪАТКОР МАСЪУЛИЯТИ

Миллий эстрада санъатини ривожлантириш ва мувофиқлаштириш Кенгаши, "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси ва унинг ҳудудий бўлимлари замонавий миллий эстрада санъатини янада ривожлантириш, бу йўлда изланишлар олиб бораётган истеъдод эгаларининг профессионал малакаси, ижро маданиятини ошириш, ёш ижодкорларни қўллаб-қувватлаш, ёшларнинг камолотига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган бадиий саёз асарлар тарқалишининг олдини олиш борасида кўпгина хайрли ишларни амалга оширмоқдалар.

Шунга қарамай, бугунги кунда баъзи эстрада хонандаларимиз ва эстрада жамоаларининг хатти-ҳаракати муаллифлик ҳуқуқларининг бузилишига олиб келяпти. Куни кеча "Туркистон" саройида ўтган Миллий эстрада санъатини ривожлантириш ва мувофиқлаштириш Кенгашининг навбатдаги йиғилиши шу масалага бағишланди. "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси бош директори Баҳодир АБДУРАҲИМОВ мазкур ҳолат ҳақида шундай деди:

— Ўзбекистон Республикаси 2005 йили адабий-бадиий асарларни ҳимоя қилиш бўйича Берн Конвенциясига қўшилган. Шубҳасиз, бу нарса адабий ва бадиий асарлар муаллифлари олдида янги имкониятлар эшигини очди. Муаллифларимиз асарлари дунёнинг 150 дан ортиқ давлатлари ҳудудида ҳимоя қилинмоқда. Шу билан бирга, хорижий давлатлар муаллифларининг асарлари республикамиз ҳудудида ҳам ҳимоя қилина бошланди.

Афсуски, бугун республикамизда фаолият юритаётган айрим хонандалар ва эстрада гуруҳлари томонидан Берн Конвенцияси нормалари бузилмоқда. Яъни улар хорижда яратилган мусиқа асарларининг муаллифлари ёки ҳуқуқ эгалари билан шартнома тузмасдан, уларнинг асарларидан рухсатсиз фойдаланмоқдалар. Бу эса муаллифликни ўзлаштириш (плагиатлик) ҳолатларини вужудга келтириб, "Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни талабларининг бузилишига олиб келаётир.

Хорижий муаллифларнинг асарларидан ўз репертуарида рухсатсиз фойдаланаётганлар орасида Муродбек Қиличев, Фарҳод Саидов, Умар Маҳкамбоев, Даврон Эргашев, Манзура Йўлдошева, Анвар Собиров, Абдужалил Қўқонов, Мавлуда Асалхўжаева, Анвар Санаев, Толибжон Исроилов, Шоҳруххон Наврўзов, Севинч Мўминова, Абдулла Қурбонов, Лола Аҳмедова, Мирзабек Холмедов, Ёдгор Мирзажонов, Сайёра Қозиева, Шоира Отабекова, Гули Асалхўжаева каби ижрочиларнинг борлиги бизни афсуслантирмай иложи йўқ.

"Маҳалла" газетасининг шу йил 11 июн сонидаги "Навоси ўзганики, ижроси бизникими?" сарлавҳали мақолада айрим хонандалар, жумладан, Ҳ.Маллабоев, Р.Комилов, М.Асалхўжаева, У.Отажонов, М.Йўлдошева ва А.Санаев ҳинд, эрон, турк ва бошқа миллатларга мансуб хориж қўшиқлари мусиқасидан муаллифлар рухсатисиз кўчирмакашлик қилаётганлари тўғри танқид остига олинган.

Агар бу каби қонун бузилиши ҳолатларига бугун жиддий қараб, уни ўз вақтида тузатиш чора-тадбирларини кўрмас эканмиз, миллий қўшиқчилигимизнинг обрў-эътиборига путур етиши турган гап. Ўйлайманки, хонандалар бугунги фикр-мулоҳазалардан тегишли хулоса чиқариб оладилар. Юқорида номлари зикр этилган хонандаларнинг ҳар бири бемалол миллий мусиқаларимиз асосида ижод қила олади. Фақат бунинг учун хоҳиш-истак, изланиш, меҳнат қилиш зарур.

— Кенгаш ишида бугун кўриб чиқилаётган масаланинг ор-номус, миллий ғурур билан боғлиқ жиҳатлари бор, — деб таъкидлади Миллий эстрада санъатини ривожлантириш ва мувофиқлаштириш Кенгаши раиси, шоир Минҳожиддин Мирзо. — Очиғини айтганда, катта бир маданияти, санъати бор халқ вакили учун номуносиб иш бу. Чунки санъаткор деган номнинг ўзига яраша масъулияти, жавобгарлиги бор. Санъаткорнинг туриш-турмушидан тортиб кийинишию муомаласигача ибрат. Масъулиятсиз одамгина шундай ишдан қўл уради! Ахир, бу бировнинг тўнини рухсатсиз кийиб олиш-ку!

Бошқа санъат турлари каби эстраданинг ҳам ўз миллий замини бор. Биз ҳали бировнинг мусиқасига қараб қоладиган даражага тушганимиз йўқ. Бундай бўлмайди ҳам. Оммавий маданият деган бир бало бор, кишининг ўзлигини йўқотишга қаратилган нарса бу. Ҳозир айрим хонандаларимиз қўшиқларига ишланаётган клипларда бўй кўрсатиб қоляпти.

Ҳар бир хонанда ўзига ўзи "Мен айтаётган қўшиқ одамларни, айниқса, ёшларни маънан бойитяптими ёки қашшоқлаштиряптими?" деган саволни бериб турса ёмон бўлмайди. Зеро, бугунги эстрада хонандасининг асосий вазифаси миллий урф-одатларимиз, қадриятларимиз, ижрочилик анъаналаримизга ҳурмат-эътиборни сақлаган ҳолда, келажагимиз эгаси бўлган баркамол авлодни маънавий етук, ғоявий мустаҳкам, она-Ватанга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялашга ҳисса қўшувчи қўшиқлар ижод қилишдир.

Кенгаш ишида, шунингдек, республика Муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш агентлиги бош директори ўринбосари Б.Омонов қўшиқчиликда плагиатликка қарши кураш ва бу борадаги вазифалар ҳақида сўзлади.

Тадбирда кенгаш аъзолари, таниқли санъатшунос мутахассислар, эстрада хонандалари иштирок этдилар.

Г.УМАРОВА

ТАЛАБАЛАР ҲУЗУРИДА

Бунёдкор халқимиз мустақилликнинг ўн еттинчи довонидан ошаётган, истиқлол байрами тантаналарига катта тараддуд кўрилаётган айни дамларда эришилган катта йўлнинг самаралари ва сабоқларини сарҳисоб этиш, буюк келажак яратиш, озод ва фаровон ҳаёт барпо этиш борасидаги мардона қадамларимиз моҳиятини ёш авлод онгига сингдириш, ҳар бир ёш қалбда ватанпарварлик туйғусини кучайтириш, айниқса, муҳим аҳамият касб этаётир.

Ёшлар йили муносабати билан Қарши давлат университетида ташкил этилган адабий анжуманнинг навбатдаги машғулоти шеъриятда Ватан туйғуси мавзусига бағишланди. Тадбирни очаётиб университет ректори Бойназар Йўлдошев истиқлол йилларида маънавий меросимиз ва бой тарихимиз, дину диёнатимиз, асрлар синовидан ўтган урф-одат ва анъаналаримиз қайта тиклангани, миллий ва умумбашарий қадриятлар равнақ топаётгани, меҳр-оқибат, ҳамжиҳатлик ва бағрикенглик яшаш тарзимизга айлангани ҳақида сўз юритди ва бу жараёнда санъат, бадиий ижод, хусусан, истиқлол даври шеърияти, адабий нашрларимизнинг ҳам ўзига хос ўрни борлигини таъкидлади.

Анжуман меҳмони, истиқлол даврида фаол ижод қилаётган Ўзбекистон халқ шоири Маҳмуд Тоир Ватан туйғуси ва ватанпарварлик мавзуси устозлар ижодида ёшлар учун сабоқ бўларли даражада теран ва ёрқин намоён бўлаётганига эътиборни қаратди. Юртимизда олиб борилаётган бунёдкорлик ишлари туфайли фақат пойтахтгина эмас, кўҳна Насаф каби барча йирик шаҳарларимиз қиёфаси таниб бўлмас даражада ўзгаргани, улкан қурилишлар халқимиз фаровонлиги ва бунёдкорлигининг тимсоли сифатида ижод аҳлига илҳом ва фахр-ифтихор бахш этаётганини таъкидлади. Мазкур университетда Абдулла Орипов сабоқлари машғулоти фаолият олиб бораётганига тўхталиб, устоз шоирнинг тафаккур олами ёш ижодкорлар учун чинакам ижод мактаби эканини эътироф этди ва ўзининг янги шеърларидан ўқиб берди.

Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими раҳбари шоир Исмоил Тўхтамишев, "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси бош муҳаррири ўринбосари Мурод Абдуллаев, филология факултети декани Гулноза Эрназарова ва талабалар ўз сўзларида бугунги глобаллашув жараёнида маънавият кучли ғоявий қурол сифатида намоён бўлаётгани, у миллатнинг ўзлигини англаш ва ёт мафкуралар хуружига қарши тура олишда ўзига хос қалқон эканлигига эътиборни қаратдилар.

ОЛТИН МЕДАЛЛАР ШОДАСИ

Олимпия шон-шуҳрати музейида

Ҳар гал Тошкентга борганимда бу шаҳарнинг диққатга сазовор ва ўзим хуш кўрадиган жойларини бориб кўраман. Мен ёқтирадиган масканлардан бири Олимпия шон-шуҳрат музейидир.

Республикамизда соғлом турмуш тарзини шакллантириш, спортни оммавий ҳаракатга айлантириш, ўзбекистонлик спортчиларнинг олимпиада, жаҳон, қитъа биринчиликлари ва халқаро мусобақалардаги зафарлари, олимпия ҳаракатини кенг тарғиб этиш мақсадида ташкил этилган Олимпия шон-шуҳрат музейи менда алоҳида фахр-ифтихор туйғуларини уйғотади.

— Музейимиз экспонатларида олимпия идеаллари, олимпия ҳаркати тарихи, Халқаро Олимпия Қўмитаси, Ўзбекистон Миллий Олимпия қўмитаси, спорт федерациялари фаолиятлари, мамлакатимизда олимпия ғояларининг тарқалиши, Олимпия ўйинларининг ғолиб ва совриндори бўлган Ўзбекистон спортчиларининг мусобақаларидаги иштироки ҳақида ҳикоя қилинади, — дейди музей директори Эркин Эрназаров. — Музейга ташриф буюрганлар олимпия ўйинларининг шонли тарихида ўз номларини қолдирган машҳур спортчиларимиз билан танишиш имконига эгалар.

ҲОҚнинг собиқ Президенти Х.А.Самаранч музей экспонатларини кўздан кечириш давомида шундай фикр билдирган: "Ушбу музейнинг Халқаро Олимпия Қўмитаси таркибига кирувчи Лозаннадаги Олимпия музейидан қолишадиган жойи йўқ".

Музей экспонатлари орасида Олимпия ҳаракати ҳамда спортни ривожлантиришга қўшган ҳиссаси учун Президентимиз Ислом Каримовга берилган мукофотлар: ҲОҚнинг Олимпия Олтин ордени, Осиё Олимпия кенгашининг Олимпия Олтин ордени, Миллий Олимпия қўмиталари ассоциациясининг Олтин ордени ва сертификати, Халқаро ҳаваскорлар кураш федерациясининг Олтин маржонидир. Бу мукофотлар музей экспонатлари орасида марказий ўринни эгаллайди.

Музейда Ўзбекистонда жисмоний тарбия ва спорт тарихига оид ҳужжатлар фондини яратиш бўйича кенг қамровли иш олиб борилмоқда. Музей мутахассислари олимлар, мутахассислар билан ҳамкорликда ўзбек спорти тарихига оид материалларни йиғиш ва таҳлил қилиш билан шуғулланиб, муҳим тадқиқотларни олиб бормоқдалар. Олимпиада, жаҳон, қитъа чемпионлари, халқаро мусобақалар ғолиблари музейга ўзларининг мукофотлари — ёрлиқ, диплом, нишон, вимпел ва бошқа материалларни топширишмоқда.

Музейнинг бой экспозицияси, бинонинг ўзига хос бетакрор архитектураси бу ерга ташриф буюрганларда катта таассурот қолдиради. Меҳмонларнинг дил сўзларига эътибор беринг.

"Ўзбекистон спортчилари эришаётган улкан муваффақиятлар тўғрисида ҳикоя қилувчи музей экспонатларини қизиқиш билан томоша қилдим. Мамлакат раҳбариятининг Олимпия ҳаркатини ривожлантиришга қаратилган саъй-ҳаракатлари ва эътибори мени ҳайратга солади". В.Смирнов, ҲОҚ вице-президенти.

"Олимпия шон-шуҳрати музейи бизда катта таассурот қолдирди. Бу музей янада гуллаб-яшнашини, ўзбекистонлик спортчилар юксак натижаларга эришишини чин қалбдан тилаб қоламиз". Осиё Олимпия Кенгаши Ижроия Қўмитаси аъзолари.

"Ажойиб музей! Ўзбекистон Олимпия ҳаракати тарихининг хазинаси. Музей ёш авлодни баркамол қилиб тарбиялашга хизмат қилади". Александр Медвед, эркин кураш бўйича уч карра Олимпия чемпиони, етти карра жаҳон чемпиони.

"Музейдаги олтин медаллар шодаси Тошкент осмонидаги юлдузлардан ҳам кўп бўлишини тилайман". А.Стержаду, Жаҳон ва Осиё чемпиони.

"Музей экспонатлари, бинонинг бетакрор меъморий ечимидан лол қолдик. Мен жуда кўп мамлакатларда бўлганман, бироқ уларнинг бирортаси сизникидек музейи билан мақтана олмайди". Ким Ин Чанг, Халқаро ҳаваскорлар кураш федерацияси (ФИЛА) раёсати аъзоси, Осиё Кураш ассоциацияси Президенти...

Ушбу масканда Олимпия ҳаракатига бағишланган учрашувлар, турли анжуманлар, мамлакатимиз спортчиларини тақдирлаш маросимлари ҳам кўплаб ўтказилади.

Олимпия шон-шуҳрати музейи билан Швейцариянинг Лозанна шаҳридаги Олимпия музейи ўртасида ҳамкорлик ўрнатилган.

Музейда Олимпиада тарихи, Ўзбекистон олимпиадачиларининг ютуқлари, мустақиллик йилларида спортни ривожлантиришга берилаётган эътибор ҳақидаги махсус видеофилмлар намойиш этилмоқда.

Кўрган-билганларимдан хулоса шуки, Олимпия шон-шуҳрати музейи ўзининг ўн икки йиллик фаолияти даврида Ўзбекистонда олимпиада ва спорт ютуқларини тарғиб қилиш марказига, юртдошларимизнинг фахр-ифтихор масканига айланган.

Фирдавс УМАРОВ,
СамДУ талабаси

ҚОИДАНИ БИЛГАН ЯХШИ

Пойтахтимизнинг "Бошлиқ" мавзесида жойлашган 127-умумтаълим мактабида ёнғин хавфсизлигига бағишланган маърифий-кўргазмали тадбир бўлиб ўтди. Яккасарой тумани ёнғин хавфсизлиги бошқармаси томонидан тайёрланган тадбирда болаларга назарий билим бериш билан бирга, турли кўргазмали қуроллар асосида амалий машғулот ҳам ўтказилди.

Мутахассислар фикрича, болаларга ёнғин хавфсизлиги қоидалари қанча эрта ўргатилса, турли кўнгилсизликларнинг олдини олишга шунчалик кўп ҳисса қўшган бўлар эканмиз.

Буни яхши тушунган Яккасарой тумани ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари тез-тез туман мактабларида, мактабгача тарбия муассасаларида бўлиб, болаларни ёнғиндан сақланишнинг бир қарашда оддий, аммо ҳаёт учун ниҳоятда муҳим қоидаларига ўргатиб бормоқдалар.

Х.НОСИРОВ,
Яккасарой ёнғин хавфсизлиги бошқармаси инспектори

БОЛАЛАРБОП ЛУҒАТ

Луғат иши билан шуғулланиш туркий халқлар тарихида жуда катта ўрин тутган. Қадим замонлардан бугунги кунимизгача турли мавзуларга оид луғатлар яратилиб келинмоқда. Албатта, луғатлар маълум мақсадларни мўлжаллаб тузилади.

Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги А.Ҳожиев ва Жаҳон тиллари университети доценти Х.Муҳитдинова томонидан таълим рус тилида олиб бориладиган мактабларнинг бошланғич синф ўқувчилари учун тузилган "Ўзбекча-русча луғат" бир қанча афзалликлари билан эътиборга лойиқ.

Биринчидан, луғатдаги сўзлик икки йўналишда берилган, улар луғат-мақоладан ва рангли расмлардан ташкил топган. Луғат-мақолада сўзлик сифатида бош сўз ва унинг маъносини изоҳловчи русча эквиваленти келтирилган. Шу билан бирга, сўзлар бошланғич синф ўқувчиси билиши керак бўлган сўзлар асосида, алфавит тарзида тузилган.

Луғатда сўзлар кўргазмали тарзда, яъни рангли расмлар воситасида изоҳланган, нарса-буюмни ифодаловчи сўзларнинг расмлари келтирилган. Шунингдек, ҳар бир расм таркибида иборалар, мақоллар, топишмоқлар берилган. Рангли расмларнинг мавзулар асосида тайёрлангани луғатнинг қимматини оширган. Луғатнинг яна бир афзаллиги шундаки, айрим ўзбекча сўзларнинг жуда кўп маъноларидан муаллифлар луғатдан фойдаланувчининг билиши керак бўлганларинигина танлаб беришган, ўзбекча мақоллардан, ибoралардан ва топишмоқлардан ўрнида фойдаланилган. Бу эса ўқувчи билимини ўстиришнинг энг мақбул йўлидир.

Мазкур луғат фақат бошланғич синф ўқувчилари учунгина эмас, балки боғча тарбияланувчилари, умуман, сўз ўрганувчилар учун ҳам зарур.

Болага сўз ўргатиш жараёнида шу сўз ифодалаётган предметнинг ўзини кўрсатган ҳолда берилса, ўқувчи онгига тез етиб боради ва унинг сўз ўрганиши осонлашади. Ушбу жиҳатларини ҳисобга олсак, бундай луғатлар кўпроқ чоп этилиши зарур.

Тузувчилар қоғоз танлашдан тортиб, уни безашгача бўлган жараёнда бола истагига монанд иш юритганлар. Бу эса луғат қимматини янада оширган.

Мактабгача тарбия муассасалари ва бошланғич синф ўқувчилари учун чиқариладиган луғатлар рангли расмлар асосида берилиши бугунги кунда, қисман бўлса-да, янгилик ҳисобланади. Рангли расмлар асосида сўзликларнинг берилиш тилни ўрганаётган бола диққатини тортади, ўрганишини осонлаштиради.

Нодира ҚОСИМОВА,
Ҳамза туманидаги
282-мактаб ўқитувчиси,
Ҳалима ПИРМАТОВА,
373-боғча-мактаб
бошланғич синф ўқитувчиси

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий маркази, Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси қабул қилинганининг 60 йиллигига бағишланган тадбирларда оммавий ахборот воситаларининг фаол иштирок этишини таъминлаш, мамлакатимизда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашга қаратилган демократик ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-ҳуқуқийислоҳотларни янада ҳуқуқлаштириш жараёни босма оммавий ахборот воситаларида кенг ёритилишини ташкил этиш, журналистларнинг жамиятдаги фаоллигини ошириш, уларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш мақсадида

«ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ЖУРНАЛИСТ НИГОҲИДА»

мавзусида ижодий танлов эълон қилади.

Танлов шартлари:

— танловга жорий йилнинг 1 июнидан республика босма оммавий ахборот воситалари ва интернет нашрларида эълон қилинган, Инсон ҳуқуқлари бўйича умумжаҳон декларациясининг мазмун-моҳияти ва мамлакатимизда бу ҳужжатнинг амал қилиши, инсон ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишни таъминлаш, шахсни ҳар томонлама камол топтириш, ёшларнинг демократик фуқаролик жамиятини барпо этишда фаол иштирок этиши учун зарур ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-ҳуқуқий шароит яратишга қаратилган таҳлилий, публицистик ва фото материаллар қабул қилинади;

— танловга тақдим этилган материаллар мамлакатда фаолият олиб бораётган босма оммавий ахборот воситалари, интернет нашрларда чоп этилган бўлиши лозим;

— тақдим этилган материаллар ўзбек ёки рус тилларида тайёрланган, эълон қилинган босма ёки интернет нашри аниқ кўрсатилган электрон ёки матбуот нусхасида бўлиши керак;

— фоторепортажлар асл нусхада тақдим этилади.

— ижодий ишларга муаллиф тўғрисида (фамилияси, исми, профессионал фаолияти тўғрисида қисқача маълумот, паспортга оид) маълумотлар илова қилинади;

Танлов 2008 йилнинг 10 декабрида якунланади.

Ғолиблар Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий маркази, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакиллиги (Омбудсман), ҳуқуқшунос олимлар, малакали мутахассис экспертлар ва ҳуқуқий мавзуга ихтисослашган журналистлардан таркиб топган жюри ҳайъати томонидан аниқланади.

Танлов ғолибларига мукофотлар:

1-ўрин (1 та)
2-ўрин (2 та)
3-ўрин (3 та)

Ғолиблар диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланади.

Материаллар Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фондига 2008 йил 1 декабрга қадар қуйидаги манзилга жўнатилади: Тошкент шаҳри - 100129, Навоий кўчаси, 30-уй, 3-қават, 5-хона, тел./факс: 244-12-51, 244-15-96, www.mmf.uz, e-mail: mmf@uzpak.uz, mmf.uz@mail.ru.

Ташкилий қўмита

Қардош қирғиз адабиётининг етук вакилларидан бири, шоир Омар Султонов 1935 йилда Иссиққўл вилоятидаги Тўсар қишлоғида туғилган. Олий ўқув юртини тугатгач, дастлаб «Олатоғ» журналида хизмат қилади, сўнг узоқ йиллар давомида республика Ёзувчилар уюшмасида ёш ижодкорлар бўйича котиб бўлиб ишлайди.

Шоирнинг йигирмадан ортиқ асарлари нашр этилган. Устоз Миртемирнинг «Қирғизистон» туркумини, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидовларнинг бир қатор шеърларини қирғиз тилига маҳорат билан ўгирган. Айни вақтда Омар Султонов Қирғизистон Ёзувчилар уюшмасини бошқариб келаётир.

Омар СУЛТОНОВ, *Қирғизистон халқ шоири*

ТАНГРИ ТОҒ ЎЛАНЛАРИ

* * *

Кеч кузнинг кўнгилдаги қировлари,
Илиқ сўз нурларидан эриб кетар.
Шеърларим, Сен ҳақингда ёзганларим,
Чеки йўқ муҳаббатим баён этар.

Тақдирнинг буйруғидир, шу боисдан
Кўзларимнинг қароғига яширдим.
Сен тўғрингда янги шеър бошлаб қўйиб,
Тугатолмай ҳузурингга шошилдим.

Бахтни ҳар ким ҳар хил кутар аслида,
Тасодифан чиқиб қолдинг олдимдан.
Кўклам эди, тобим қочиб турарди,
Сен дуч келдинг,
лол ва ҳайрон қолдим ман.

СОҒИНЧ

(Чарчоқнинг биринчи шеъри)

Чарчоқнинг биринчи шеъри,
Ёзилгани кечагидек
Турибди эсимда.
Бўз болайдик,
Иккинчими, учинчида
Ўқирдик ўшанда,
Тенг-тўшларим қатори,
Анча думбул кезимда.
Туман қирга ёйганида
Кулранг гўшанга,
Таътилга чиққандик
Мциридай уйдан қочиб.
Ойимни излаб жўнадим,
Ўта соғинган эдим-да...
Қуёш уйғонмасдан,
Йўртиб қирдан, пастдан,
Чопқиллаб кетардим.
Тоғдан қараган киши,
Мени капалакка қиёс этарди.
Қўлимда эгри таёқ,
Ўзимдан катта, албатта.
Қўрқинчлийди ҳаммаёқ,
Тоғ оралаб борардим,
Ойимни излаб.
Онамнинг кўкраги оғриб,
Таниш йилқичиларнинг,
Ўтовига яқинроқ жойга,
Олачиқ тикиб олганди.
Қимиздан даво топгани борганди.
Соғинч-қўрқинч аралаш,
Олис йўл юрдим,
Худди тушга ўхшар.
Товонларим зирқираб,
Томоғим қуруқшаб,
Хафирқиб — ҳирқираб,
Узун таёғимни судраб,
"О-йи" деганимча,
Йиқилдим чирқираб.
Соғинч ҳам,
Қўрқинч ҳам
"О-йии" деган калимага,
Сингиб кетганди.
Мени оғриқли кўксига босганича,
Онажоним йиғларди,
Нур жаҳоним йиғларди.
Ёдимга тушса ҳозир ҳам
Шунчалар олис йўлни,
Босиб ўтган товонларим,
Зир-зир зирқирайди.
Кўздан ёшим тирқирайди...

* * *

Намчил ҳаво, осмон эса тунд эди,
Хазонрезги куз ётарди далада.
Тоғдан тушиб келарканман кўйлакчан,
Қор ва ёмғир тезлаб қолди орада.

Дайди шамол япроқларни тўзғитиб,
Қапчиғайдан сувлар оқди шарқираб.
Сўнгсиз анғиз, бошпана йўқ атрофда,
Тишим-тишга тегмас эди қалтираб.

Иложим йўқ, усти-бошим шалаббо,
Балким тангрим буйруғими ё бахтим.
Жар ёнида арча ўтин чирсиллаб
Ёнар эди, бўз ўтовда тўқнашдим.

Яратганга минг бор шукур, сабаби,
Дил тубида меҳр пайдо қилгансан.
Юрагимга олов ёқиб ўшанда,
Тафтинг билан мени шайдо қилгансан.

Қирғиз тилидан
Турсунбой АДАШБОЕВ
таржимаси.

Шавкат ТУРОБ

Жилғага айланар томчилар

ОШИҚОНА

Зулфингиз занжирлари-ла
Йўлларимни боғладингиз.
Бир келиб-келмай, яна —
Ёр кўнглини доғладингиз.

Абру найсонлар бўлиб,
Наҳот бир бор ёғмадингиз.
Айтинг, айтинг, энди сиз —
Ўтиб бўлмас тоғмидингиз?

Ўзгалар гап ўргатиб,
Шу кунларга солганмиди.
Бу кўнгил ихтиёри —
Зулфи зарга қолганмиди?

Ёра сизни соғиниб,
Паймонамиз тўлганмиди.
"Севдим" деган сўзингиз
Ёлғонмиди, ёлғонмиди?!

МАНЗАРА

Сокин оқиб борар танбал анҳорлар,
Дайди жилғаларни бағрига босиб.
Гирдига занглаган челаклар осиб,
Кўҳна чиғириқлар ғижирлаб қолар.

Анҳор-чи, югурар қирғоқ емириб,
Томчилар жилғага дўнар оҳиста,
Ниҳоллар боғларга чопар, хув, пастда —
Туну кун айланар кўҳна чиғириқ.

* * *

Гунг тошлар товонидан
Сизган чашма эдим мен,
Ёр кўнглига боқмади —
Ортиқ яшнамадим мен.

Агёрларга дўсту ёр,
Ёрга бўлдим бегона.
Бир бора йўқламади
Малоҳатда ягона.

Муҳаббатнинг йўллари
Мунчалар олис экан,
Тиконлари беозор —
Озорлари болиш экан.

Тоҳир бўлиб Зуҳрони
Суйдирмади армонлар.
Мажнун каби саҳрони —
Ёндирмадим, ёронлар!

Дарёларда оқдим мен,
Қирғоқлари торайди.
Ёр соғиниб кутгандим —
Оҳ, кўзларим қорайди...

Гунг тошлар товонидан
Сизган чашма эдим мен,
Ёр кўнглига боқмади —
Ортиқ яшнамадим мен.

ЁЛҒИЗЛИК

Тегирмоннинг бошимиди,
Ёлғиз аёл, ёлғиз аёл.
Палахмоннинг тошимиди,
Ёлғиз аёл, ёлғиз аёл.
Йиллар оша ёстиқдошин
кутиб яшар, кутиб яшар.
Ёлғизликнинг аччиқ ошин
ичиб яшар, ютиб яшар.
Чироқ ёқиш удумини
қўймайди ҳеч, қўймайди ҳеч.
Бу қисматнинг тутумини
суймайди ҳеч, суймайди ҳеч.
Қадди баланд, сирли ошён
кўнгил майли, кўнгил майли,
Асов тойни енгиш осон,
ёлғиз аёл енгилмайди.
Ёлғиз аёл кимлигини
айтолмадим тўлиқ, шодон,
Хонадоннинг жимлигини
ошкор қилган ўзи шодон.
Ёлғиз аёл, суюк аёл,
вафоларнинг бекаси у.
Юрак-бағри куюк аёл,
ёлғизларнинг эркаси у.
Тегирмоннинг тошимиди
ёлғиз аёл, ёлғиз аёл.
Палахмоннинг тошимиди
ёлғиз аёл, ёлғиз аёл.

ШЕЪРИЯТ

Мен сиғиниб қаламга,
Жар солганча оламга,
Хансираган даламга
Битта ниҳол қададим.
Кўнгил тўлиб шеърга,
Ўхшар меҳригиёга,
Йиғлаб келиб дунёга,
Жилмайди гўдагим.

Жаҳон ҳикоялари хазинаси

Жаҳон адабиёти деганда бизнинг ўқувчиларимиз Ҳомердан Шекспиргача, Дантедан Гётегача, Марк Твендан Хемингуэйгача — ўнлаб Сўз санъаткорларини эслайдилар. Улар яратган асарларни яхши биладилар. Лекин йигирманчи асрнинг охирлари — йигирма биринчи асрнинг бошланишига келиб Кафка, Борхес, Кортасар, Маркес номлари ва бу адибларнинг асарлари билан таниша бошладик. Ўқувчилар фақат сўнгги йиллардагина номини эшитиб, асарларини мутолаа қилишга киришган шундай адиблардан бири — машҳур ирландиялик ёзувчи Жеймс Жойсдир.

Аслида, Жойс (Жеймс Августин Алоизиус Жойс) таваллуд топганига бир асру, яна чорак асрдан ошди. У яратган асарлар ҳам дунёда қарийб бир асрдан буён ўқиб келинади. Бизнинг она тилимизда "сўзлаш"га "навбат кутиб" турган, холос (сирасини айтганда, бу кун инглиз ва рус тилларида ҳам бемалол асар ўқийдиган китобхонлар кўп).

Ҳар қандай ижодкор ўз қисматидан келиб чиқиб қалам тебратади. Умри мусофирликда, тирикчилик дарди ва иқтидорини намоён қилиш ташвиши билан ўтган, олтмиш ёш остонасида юртидан олисдаги бир касалхонада вафот этган Жойс асарлари маҳзун ва бир оз фоже руҳда эканлиги табиий. Балки, адиб умуман инсоният қисмати азалдан оғирлигини ўз елкаларида туйгандир?! Ахир, Жойс "Улисс" романида бекордан икки қаҳрамон ҳаётини "Одиссея"га эш ҳолда тасвирламагандир?!

У қанчалик сарсонликда ҳаёт кечирмасин, туғилган шаҳри — Ирландия пойтахти Дублин бир лаҳза ҳам хаёлидан кетмайди. Мустамлака зулмини етарлича тортган, ғафлат ва жаҳолатда, қашшоқлик ва умидсизликда яшаган, гўёки фалаж ҳолатдаги ирландияликлар адибнинг кўз олдида тош қотадилар, бутун қиёфалари билан қоғозга "кўчади"лар. Ижод Жойс учун бурчга айланади.

Жеймс Жойснинг яхлит асар тусини олган "Дублинликлар" ҳикоялар китоби ва бу китоб билан бир пайтда яратилган дастлабки "Рассомнинг ёшликдаги портрети" романи аччиқ — шафқатсиз реалистик услубда ёзилган. Хусусан, китобдаги "Эвелин" ҳикояси қаҳрамони ўзини келажакда онасининг тақдиридан кўра тузукроқ толе кутмаётганини билса-да, барибир шафқатсиз турмушдан воз кечишга қурби етмайди. Фақат Эвелиннинг эмас, балки бутун бир ирландлар авлодининг фожеаси асорат тушовларини шарт узиб кетолмасликларида, дейди Жойс. Кейинги "Улисс" ҳамда "Финнеган учун дуои фотиҳа" романларида эса ёзувчи кўпроқ фалсафага мойиллик кўрсатиб, янги шакллар қидиради, матнда тагмаънога алоҳида эътибор беради. Бу асарларга кўра, олимлар Жойсни модерн адабиёти вакиллари сафига қўшадилар...

Турли адибларнинг асарларини аслиятдан таржима қилишга қатъи уринаётган Алишербекка янада қунт ва омад тилагим келади.

Омон МУХТОР

Ҳикоя

Жеймс ЖОЙС
(Ирландия)

ЭВЕЛИН

Эвелин дераза олдида шом қоронғуси кўчани қандай забт этаётганига қараб ўтирарди. У боши билан дераза пардасига суялиб олган, димоғи чанг босган газлама ҳидини туярди. У чарчаганди.

Кўчадан бир неча йўловчи ўтди. Охирги уйда яшайдиган киши ҳам уйи томон кетди. Эвелин унинг семон йўлкада тўқиллатиб қадам ташлаганини, кейин эса янги қизил уйлар олдидаги тошқол тўшалган йўлакни шитирлатиб ўтганини эшитди. Илгарилари бу жойлар яланглик эди. Улар ҳар куни кечқурун шу эгасиз бўш ялангликда бошқа болалар билан ўйнашарди. Кейин белфастлик бир киши бу жойни сотиб олиб, уч-тўртта уй қурдирди. Ялтироқ томли, ғиштдан ясалган қизил рангли бинолар уларнинг пастқам кулранг кулбаларига ўхшамайди. Кўчанинг болалари — Дэвинлар, Уотерлар, Даннлар, кичкина Кео майриқ, Эвелин ва унинг ака-укалари, сингиллари шу ялангликда бирга ўйнашарди. Лекин Эрнест ўйинга қўшилмасди, унинг бўйи чўзилиб қолганди. Отаси тоғолчадан ясаб олган таёғини кўтариб, нуқул болаларни ялангликда қуваларди. Лекин ҳар сафар кичкина Кео сергак туриб, отасига тақлид қилиб қичқириб унинг келаётганини билдиришга улгурарди. Барибир, ўшанда ҳартугул яхши яшашарди. Ўша пайтлари отаси ҳозиргидек баджаҳл эмас, онаси ҳам тирик эди. Ҳаммаси ўтиб кетди. Эвелин ҳам, ака-ука ва сингиллари ҳам вояга етди, онаси вафот этди. Тиззи Данн ҳам ўлди, Уотерлар эса Англияга қайтиб кетишди. Ҳамма нарса омонат. Энди Эвелин ҳам бошқаларга ўхшаб уйидан кетмоқчи.

Уй! У хонага разм солиб, бунча чанг қаердан кираркан, деб ажабланди, шунча йиллардан буён ҳар ҳафта чангини артиб, тозалаб қўядиган, кўзига сингиб қолган буюмларга қаради. Бир куни уларни ташлаб кетиши хаёлига ҳам келмаганди, балки энди бу буюмларни ҳеч қачон кўрмас. Ахир, шунча йиллар ўтиб ҳам, у бузуқ мусиқа асбоби устида, авлиё Маргарита-Мария Алакокнинг[1] номига битилган шаҳодатномаларнинг рангли тошбосма лавҳаси ёнида осиғлиқ — сарғайиб кетган суратдаги руҳонийнинг исмшарифини билолгани йўқ. Руҳоний отасининг мактабдош дўсти эди. Отаси ҳар гал келган меҳмонга суратни кўрсатиб беписанд оҳангда: "У ҳозир Мелбурнда", деб қўярди.

Эвелин уйини ташлаб кетишга рози бўлди. Бироқ бу ақлданми? У вазиятни ҳар тарафлама ўйлаб кўришга уринди. Уйида, нима бўлганда ҳам, бошпанаси бор, ейдиган нони бегиннат, атрофида умр бўйи бирга яшаб келаётган жигарлари бор. Тўғри, уйда ҳам, ишда ҳам тинмай азият чекишга мажбур, албатта. Дўкондагилар унинг бегона бир йигит билан қочиб кетганини билишса нима дейишаркан? Аҳмоқ экан, дейишса керак; кейин эълон бериб, ўрнига бошқа одам топишади. Мисс Гэйвен хурсанд бўлади. У доим Эвелиндан айб қидиради, айниқса, кимдир эшитиб турган бўлса.

"Мисс Ҳил, кутиб турган хонимларни кўрмаяпсизми?"

"Тезроқ қаранг, Мисс Ҳил" қабилида туртиб қўяди.

Эвелин дўкондан кетаётганига афсусланмайди.

Унинг янги уйида, олисдаги номаълум мамлакатда ҳаммаси бошқача бўлади. Кейин у — Эвелин турмушга чиқади. Одамлар унга ҳурмат билан мурожаат қиладиган бўлишади. Унга онасига муомала қилгандек қўпол муомала қилишмайди. Ўн тўққиздан ошганига қарамай, ҳатто ҳозир ҳам Эвелин баъзан отасининг қош-қовоғидан қўрқади. Юрагининг тез уриб кетадиган бўлиб қолганига ҳам шу сабаб эканини у билади. Болалигида отаси уни, у қиз бола бўлгани учун, Гарри ва Эрнестни калтаклагандек қаттиқ калтакламасди, лекин охирги пайтлари отаси марҳум онасининг ҳурмати ҳаққи уни урмаётганини таъкидлаб, пўписа қила бошлади. Ҳозир Эвелинни ҳимоя қиладиган кимса йўқ. Эрнест ўлган, Гарри эса доим шаҳар ташқарисида, черковларни безаш билан кун кўриб юради. Устига-устак, ҳар шанба оқшоми пул устида бўладиган жанжал Эвелиннинг тинкасини қурита бошлаганди. У доим ишлаб топгани — етти шиллингни бусбутун ўртага ташлайди. Гарри ҳам топган-тутганини жўнатади, лекин отасидан пул олиш ўлимдан қийин. Отаси пулни бекорга совураяпсан, сенда мия йўқ, деб ўшқирар, тер тўкиб топган пулни кўчага сочиб келишга йўл қўймаслигини айтиб, яна алламбалолар деб қизини койишга тушарди; ҳар шанба куни кечқурун айниқса унинг феъли буткул айнирди. Бироқ охир-оқибат у, барибир, Эвелинга пул бериб, якшанбага тушлик учун бирор егулик келтириш ниятинг борми, деб сўрарди. Шунда Эвелин оёғини қўлига олиб югурар, оломон орасидан туртиниб-суртиниб, қора чарм ҳамёнини қўлида маҳкам сиқимлаб бозор-ўчар қилар ва озиқ-овқатларни бир амаллаб кўтарганча кеч кирганда уйга қайтарди. Эвелин рўзғорни тебратиш ва она меҳрига тўймаган икки норасидани вақтида едириб-ичириб, кечиктирмай мактабга жўнатиш учун кўп овора бўларди. Бу жуда оғир, сермашаққат ҳаёт эди. Лекин ҳозир уйни тарк этиб кетаётган паллада унга бу ҳаёт мутлақо нажотсиз бўлиб туюлмаётганди.

Эвелин Фрэнк билан бирга янги ҳаёт қурмоқчи. Фрэнк жуда меҳрибон, довюрак ва очиқкўнгил йигит. Эвелин Фрэнк билан кечки кемада кетмоқчи, унга эрга тегиб, уни кутиб турган Буэнос-Айресдаги уйида у билан бирга яшамоқчи. Фрэнкни биринчи марта учратганида қай ҳолатда кўрганини у жуда яхши эслайди; йигит Эвелин баъзан кириб ўтадиган марказий кўчадаги уйда вақтинча яшаб турганди. Гўё бу кечагина, бир-икки ҳафта бурун бўлиб ўтгандек. Фрэнк дарвоза ёнида турганди, кепкаси энсасига сурилган, сочининг бир тутами қуёшда мисранг тусга кирган юзига тушган. Кейин улар танишишди. У ҳар куни кечқурун Эвелинни дўконнинг олдида кутиб олиб, уйигача кузатиб қўя бошлади. "Лўли қиз"га[2] олиб тушганда эса, бурун кўрмаган қулай ўриндиқларга жойлашиб ўтирган қизнинг боши осмонга етди. Фрэнк мусиқани жон-дилидан яхши кўрар ва баъзан ўзи ҳам хиргойи қилиб турарди. Одамлар уларнинг бирга юришганини билишарди ва Фрэнк "Денгизчининг қаллиғи"[3] деган ашулани айтганда Эвелин уялинқираб жилмаярди. Эвелинни ҳазиллашиб Қизғалдоқ, дерди Фрэнк. Бошида хуштор орттиргани Эвелинни ташвишга солди, лекин кейинчалик у Фрэнкка кўнгил қўя бошлади. Фрэнк узоқ-узоқлардаги мамлакатлар ҳақида гапириб берарди. У денгизчиликни Аллен[4] йўналиши бўйича Канадагача сузиб борадиган кемада, ойига бир фунт эвазига дастёрликдан бошлаганди. У Эвелинга ўзи сузган кемаларнинг, денгиз йўлларининг номларини айтиб берарди. Бир пайтлари Магеллан бўғозида сузганди ва қизга қўрқинчли патагонияликлар ҳақидаги ривоятларни сўзлаб берарди. Ўзининг айтишича, у Буэнос-Айресда қўним топган, ватанига эса фақат дам олиш учун келган экан. Албатта, Фрэнк билан ўрталаридаги муносабатдан хабар топгач, отаси Эвелинга бу йигит билан гаплашишни тақиқлаб қўйди.

"Мен бу олифта денгизчиларни жуда яхши биламан", деди у.

Бир куни отаси Фрэнк билан тортишиб қолди, шундан сўнг Эвелин севгилиси билан яширинча учрашиб юришга мажбур бўлди.

Кўчада қоронғулик қуюқлашди. Эвелиннинг тиззасида ётган иккита хатнинг оқ доғлари чаплаша бошлади. Уларнинг бири Гаррига, иккинчиси отасига ёзилганди. Эвелиннинг Эрнестга меҳри бўлакча эди, лекин у Гаррини ҳам яхши кўрарди. Эвелин отасининг тез қариётганини ўйлади. У қизини соғиниб азобланади, албатта. Баъзан қария жуда меҳрибон бўлиб қолади. Яқинда Эвелин тоби қочиб бир кун уйда ётиб қолганида отаси унга арвоҳлар ҳақида ҳикоя ўқиб берди, кейин қизига ўчоқда бўғирсоқ пиширди. Бир сафар, онаси тириклигида, улар ҳаммаси бирга Ҳаут-Ҳиллга[5] дам олгани боришганди. Ўшанда отаси болаларини кулдириш учун онасининг шляпасини кийиб олганини у жуда яхши эслайди.

Вақт зиқ, шошилиши керак, лекин у ҳалиям дераза пардасига суялиб, чанг босган газлама ҳидини ҳидлаб ўтирибди. Кўчадан шарманка[6] овози эшитилди. Унга бу куй таниш эди. Қизиқ, шарманка Эвелинга иложи борича рўзғорга кўз-қулоқ бўлиб туриш ҳақида онасига берган ваъдасини эслатиб қўймоқчидек айнан бугун оқшом куй таратаётир. У бемор онасининг охирги тунини эслади. Эвелин даҳлизнинг нариги тарафидаги қоронғи, дим хонада ўтирганди. Ташқаридан италянча ғамгин куй эшитилди. Шарманкачига майда пул бериб ҳайдаб юборишди. Эвелин отасининг: "Лаънати италянлар! Шу ергаям етиб келишибди!", дея ғўддайиб бемор ётган хонага кирганини эслади.

У онасининг манглайига тамғадек босилган уқубатли турмуш ҳақида ўйлади. Мудом йўқотишу етишмовчиликлар билан ўтган бу умр охир-оқибат онасини ақлдан оздирганди.

"Derevaun Seraun! Derevaun Seraun!"[7]

Онасининг бу гапни телбаларча ўжарлик билан қайта-қайта айтган овозини эшитиб, Эвелин сесканиб кетди.

Кутилмаганда уни ваҳима босиб, ўрнидан сапчиб турди. Қочиш керак! Қочиши керак! Уни Фрэнк қутқаради. У Эвелинни бахтли қилади, эҳтимол, меҳр-муҳаббатини ҳам аямас. Унинг яшагиси келади. Нега энди у бахтсиз бўлиши керак? Бахтли бўлишга ҳаққи бор-ку! Фрэнк уни қўлидан маҳкам тутади, бағрига босади. У Эвелинни қутқаради.

Эвелин Норт-Уолдаги бандаргоҳда, бесаранжом оломон орасида турарди. Фрэнк унинг қўлидан ушлаб олганди. У оғзи тинмай қизга сафарлари ҳақида бир нималарни қайта-қайта тушунтирарди. Бандаргоҳ жигарранг халта кўтарган аскарларга тўла эди. Эвелин кенг бино эшиги орқали қирғоққа қадалиб турган, қалин ойнали дарчалари ёруғ кеманинг ҳайбатли қорасини кўрди. Эвелин оғиз очмади. Ёноқларидан қони қочиб, юзи оқариб кетганини ҳис этди ва иккиланиш-у умидсизликдан чарчаб, тўғри йўлни кўрсатишини, бурчидан огоҳ этишини сўраб худога ёлворди. Кема қоронғи осмонга қарата узун мунгли гудок берди. Агар Эвелин кетса, эртага Фрэнк билан денгизда, Буэнос-Айресга қараб сузаётган бўлади. Улар кемага патта олишган. Фрэнкнинг шунча яхшиликларидан кейин у ортга чекина оладими? Умидсизлик юрагини алағда қилиб, Эвелиннинг кўнгли айний бошлади, лекин у пичирлаганча бор кучи билан худога ёлворишда давом этди.

Қўнғироқ жаранги юрагини тилиб юборгандек бўлди. У Фрэнк қўлини сиққанини пайқади.

"Кетдик!"

Дунёдаги жамики денгизлар гўё Эвелиннинг юрагида кўпириб тошаётгандек бўлди. Фрэнк уни ўша денгизлар қаърига тортқилаётир. Уни чўктириб юборади. Эвелин икки қўли билан темир тўсиққа ёпишиб олди.

"Кетдик!"

Йўқ! Йўқ! Йўқ! Бунинг иложи йўқ. Қиз титраб-қақшаб темир тўсиқни маҳкам чангаллаб ушлаб олди. Денгизлар қаърига азобли фарёдини отди.

"Эвелин! Эви!"

Фрэнк тўсиқни ошиб ўтиб, Эвелинни чақирди. Йигитга тезроқ кемага чиқиб олиши кераклигини айтишди, лекин у тинмай қизни чақирарди. Эвелин худди чорасиз қолган жониворлек докадек оқариб кетган юзини йигит томонга бурди. Қизнинг нигоҳидан унинг Фрэнкка муҳаббатини ҳам, видолашаётганини ҳам, уни илғаётганини ҳам билиб бўлмасди.

Инглиз тилидан
Алишер ОТАБОЕВ
таржимаси.

ИЗОҲЛАР:

1. Маргарита-Мария Алакок (1647 — 1690) — роҳиба, католик черковидаги энг машҳур маросимлардан бири — Муқаддас юрак ибодатининг асосчиси.
2. Ирланд композитори ва опера қўшиқчиси Майкл Уилям Балфнинг (1808 — 1870) М.Сервантес новелласи сюжети асосидаги машҳур операси.
3. "Денгизчининг қаллиғи", инглиз композитори ва драматурги Чарлз Дибдиннинг (1745 — 1814) ашуласи.
4. Англияни Канада ва АҚШ билан боғлайдиган денгиз йўли.
5. Дублин бўғозидаги унча катта бўлмаган тоғ.
6. Шарманка — қути шаклида бураб чалинадиган мусиқа асбоби.
7. "Роҳатнинг охири — азоб!" (ирланд тилида бузиб айтилган).

Қатра

Учқун НАЗАРОВ

ТЎЙ

Ярим йилча бўлди: Ёдгор аканинг боши айланади, гангийди, толиқади, оёқ-қўли қалтирайди, ўтириб олгиси келади; анчадан бери қўлига кетмон олмайди, энгашса кўзи тинади, мадори қурийди. Энди 65 га кирган Ёдгор ака аввалига парво қилмай юрди, ўтиб кетади, деб ўйлади, кейин ётиб қолди. Теракзор қишлоғига узатган қизи доктор олиб келди — қон босими ошипти, шифокор дори ёзиб берди. Бироқ дори кор қилмади. Қишлоқ четида турадиган Азамат ўғли Фозил билан бир мактабни битиришган, иккалови Тошкентда ўқишади. Шу йигитдан айтиб юбориш керак — Фозил келиб, дадаси кўзи очиқлигида дуосини олиб кетсин, ғафлатда қолмасин. Фақат... афсус, ўғлининг тўйини кўра олмайди, чоғи. Келини қўлидан чой ичишни орзу қилар эди — насиб қилмайди, шекилли. Балки, енгил-елпи бўлса-да кўзи очиқлигида, тўй ўтказишсинмикин? Қишлоқда ким кўп — бўйга етган қиз кўп. Бу ишни ўз ҳолига ташлаб қўйишса, Фозил шаҳарда биронта таннознинг тузоғига илинади.

Ёдгор ака ҳассасини эшикка уриб, хотинини чақирди.

— Чойни кўп ичманг, югурасиз, — деди Шамси хола.

— Азаматникига бориб кел, — деди Ёдгор ака ҳансираб. — Шаҳарга биронтаси борса, Фозилга айтсин, келсин. Гапим бор.

— Қанақа гап? — сўради Шамси хола.

— Тўй қиламиз, — деди Ёдгор ака. — Қиз пиз танлаб тур.

Уч кундан сўнг Тошкентдан Фозил келди. Ёдгор ака қаддини аранг ростлаб, ўғли билан кўришди. Фозил ярим ой аввал келганида, ҳассада бўлса-да, айвонга чиқиб, ўғли билан ачомлашиб кўришган эди.

Фозил дадаси ёнига ўтирди. Шамси хола дастурхон ёзди.

Фозил дадасининг гапини эшитмаганга олди, икки кундан кейин шаҳарга қайтди.

— Тўй ҳақида ўғлинг нима деди? — тоқатсизланиб сўради Ёдгор ака хотинидан.

— Индамади? — деди Шамси хола.

"Илинипти", ўйлади Ёдгор ака шаҳарлик қизларни кўз олдига келтириб. Нияти ушалмагандек бўлди — ҳайҳотдек ҳовлида хотини иккови танҳо қолишади, чоғи.

— Ўғлим бечора икки кун тинмай ишлади. Боғдаги дарахтларни каллаклади, суғорди, ерни чопиб текислади. Ҳаммаёқни саранжом-саришта қилиб кетди, — деди Шамси хола дастурхонни йиғиштираркан.

Бу хабардан Ёдгор ака, "раҳмат", деди. У кимга ва нимага "раҳмат" деди, буни Шамси хола уқмади.

Чўлпон таваллудининг 110 йиллигига

“ОЛТИН ДАФТАР” КУЙДИРИЛГАНМИ?

Ўзбек халқининг миллий шоири Абдулҳамид Сулаймон — Чўлпон шеърлари кирмаган хонадон йўқ. Унинг асарлари ўтган асрнинг 30-йилларига келиб Русия, Татаристон, Қозоғистон, Афғонистон, Ҳиндистон, Уйғуристон, Кавказ, Қирим, Туркия, қолаверса, Оврупонинг Олмония ва Франция мамлакатларигача тарқалиб улгурган эди. Буюк шоирнинг "Уйғониш", "Булоқлар", "Тонг сирлари" тўпламларини давлат арбобларидан дин арбобларигача, талабалардан уй бекалари, ҳатто цензорларгача тинимсиз ўқир эдилар. "Жўр" тўплами эса, бошқа асарлари каби, мустамлака давлати мафкурачилари томонидан нашрдан чиқмасдан, "Ёв" қиссаси матбуотда босилгандан кейин йўқ қилинди. Аммо адибнинг асарларига бўлган муҳаббатни у ёқда турсин, ҳатто қизиқишни сўндира олмадилар. Чўлпонга муҳаббатли ва садоқатли кишилар сони давр ўтгани сайин камайиш ўрнига ортиб борди.

Чўлпон ижоди ҳақида монографик илмий-тадқиқот яратган профессор Наим Каримовнинг "Чўлпон" асарида адиб ҳаётдан умидсизликка тушиб, гўё қамалишини олдиндан сезгандек, қўлёзмаларини куйдириб кулини бир тўрвада сақлагани ҳақидаги маълумот билан танишганимдан кейин менда Чўлпон асл асарларини куйдириб ташлаган экан-да, деган кайфият пайдо бўлди. Лекин 60 — 70-йиллари машҳур педагог, ичиш-чекишнинг зарари ҳамда фотография тўғрисида ўзбек тилида биринчи бўлиб асар ёзган фотограф Рўзи Ҳусанов (шоир Азиз Абдураззоқнинг тоғаси), академик театримизнинг машҳур санъаткорлари — Шариф Қаюмов, Шокир Нажмиддинов, Тиллахўжа Исматхўжаев ва бошқалардан Чўлпоннинг зўр шеърлари жамланган бир тўплами бўлган; уни нашр қилдирмаган, фақат айрим қадрдонларига нусха олиша рухсат берган, деган гаплар қулоғимга элас-элас чалинганди. Гоҳо, ўша дафтар қандай дафтар экан, наҳотки, у ҳам кул тўрвада бўлса, деб ачинардим. Балки ўзи шундай дафтар бўлганмикан, деган шубҳага ҳам борардим. Аммо "Маориф ва ўқитғувчи" журналининг 1927 йил 7/8-9/10 қўшма сонларида эълон қилинган Чўлпон шеърларига "Табиат китоби"дан (1-бет)", "Табиат китоби"дан (2-бет)" деган сарлавҳа қўйилганига кўзим тушди. Бу сарлавҳа фақат шоир Чўлпон шеърларига қўйилгани учун шоирнинг шу сарлавҳали тўплами бўлса керак, кейинчалик энг сара шеърларини алоҳида бир дафтар қилган, шеърлар миллий руҳда бўлгани учун нашр эттирмаган ва дўстлари қўлида юрган деб тахмин қилдим. Ана шундан кейин кўнглим бир оз таскин топиб, менда ушбу дафтарни излаш майли янада кучайди. Аммо илож қанча, шоирни яхши биладиган кишилар оламдан ўтиб кетишган. Бироқ...

1930 — 1938-йиллари икки бор қатли нуфусга учраган жамоат арбоби, журналист Маннон Рамз 1930 йил 12 сентябрда қийноқ ва азоблар остида берган кўрсатмасида: "Чўлпоннинг "Олтин дафтар" деган бир қўлёзма дафтари мавжуд бўлиб, унда шўро ҳокимиятига қарши ёзилган энг беписанд махфий шеърлари жамланганди. Бу дафтар миллатчилик кайфиятидаги ўқувчилар орасида қўлдан қўлга ўтиб ўқиларди. Мен уни Қизил профессура институтининг талабаси Султон Сегизбоевдан олиб ўқиганман", дейди. Кўриниб турибдики, "Олтин дафтар" ўз даврида арбоблар орасида ҳам, талабалар ўртасида ҳам қўлма-қўл айланиб юрган ва айримлар ундан нусха кўчириб олганликларига шубҳа йўқ. Демак, дафтар ниҳоятда тор доирадаги ўқувчиларга маълум бўлган.

Гарчи Чўлпон қатағон-қирғинга учраган, унинг Бурҳон Машрабий, Боқи Маҳмудий, Исоқ қори Каримов, Ашурали Зоҳирий каби дўст-биродарлари сургунларда оламдан ўтиб кетган бўлсаларда, уларнинг фарзандлари, авлодлари барҳаёт. Чўлпоннинг андижонлик, қўқонлик, марғилонлик ва тошкентлик қадрдонларининг авлодлари қўлида "Олтин дафтар"дан кўчирилган нусхалар сақланган бўлса ажаб эмас. Боболари меросига муҳаббат қўйган кишилар бу дафтарни топиб, эълон қиладилар деган умиддамиз. Зора, умидимиз ушалса. Ахир, донолар "Қўлёзмалар куймайди" дейишади-ку!

Сирожиддин АҲМАД

Абдулҳамид Сулаймон ЧЎЛПОН

“ТАБИАТ КИТОБИ”ДАН (1-БЕТ)

Кўклам... ернинг тинч уйқуси бузулғон,
То... қалбидан кучли ҳовур чўзилғон.
Бир қиш ухлаб, бир қиш ётиб зериккан,
Кенг кўкларга ййраб-ййраб қарайди.
Кун тиғида сочларини тарайди,
Неча ойлиқ ҳаваслари бириккан!
Болалари дарахтларни эмизиб,
Шохларидан кўзларини олмайди;
Ҳар кун янги бир “уст-бош” кийгизиб,
Ясантириб чарчамайди, толмайди.
Дарахтлар ҳам соғлом, тетик боладай
Ҳар кун эмас, ҳар нафасда ўсади,
Кўланкани ёйиб, ташлаб толадай —
Она ернинг юзларини тўсади...
Шохларига секингина ўрмалаб,
Навдаларда қанот ёяр баргчалар.
Юмшоқ еллар эркалатиб, сийпалаб,
Бетларидан ўпиб, ўпиб кечалар...
Баргчаларда боланикнинг сурури...
Енгил-енгил қалтирашиб ўйнайлар.
“Жувонмарглар” ҳеч ўйинга тўймайлар.
Боланикнинг малол келмас ғурури
Юзларига бир кўркамлик беради,
Кўнгилларга уйқу каби киради.
Ҳар баргчанинг табиатдан тилаги:
Шу яшашнинг томирини узмасак,
Шу нашъани, шу роҳатни бузмасак.

“ТАБИАТ КИТОБИ”ДАН (2-БЕТ)

Бошқа мавсум... ер ҳансираб ётади,
Ҳар ўтганга заҳарини отади...
Кўксидаги зийнатлари таланиб,
Эски йиртиқ кўйлак қолғон устида.
Кўкрагида ғазаб ўти қолониб,
Ҳар ўтгандан бир ўч олиш қасосида.
Дарахтларга қарагиси келмайди,
Эмчагида бир томчи ҳам сути йўқ,
Ёши қотиб на қилишин билмайди.
Янги ўчган, нафаслари қуп-қуруқ,
Дарахтларда оғиз — соқов, қулоқлар кар...
Куз шамоли барглар учун бир наштар:
Санчилади, жонларини олади,
Юксаклардан қуйиларға солади.
Сил япроқлар шитирлашиб ерларда,
Жон талашиб, буралашиб ёталар.
Қаро булут лочинлари қирларда,
Қанот ёйиб эркин қулоч оталар...
Булут — кампир элагин кўтариб,
Сурпасини ёймоқ учун боради,
Эрта-индин ўтинини ёради.
Ўтинларни ёриб ўтган болталар,
Ернинг юмшоқ бағрини ҳам эзади.
Ер бечора кунда неча марталар,
Борлиғдан, ҳаётдан безади.
Йўқ бўлади лаблардаги тилаклар,
Қойрилади, эгилади билаклар!..

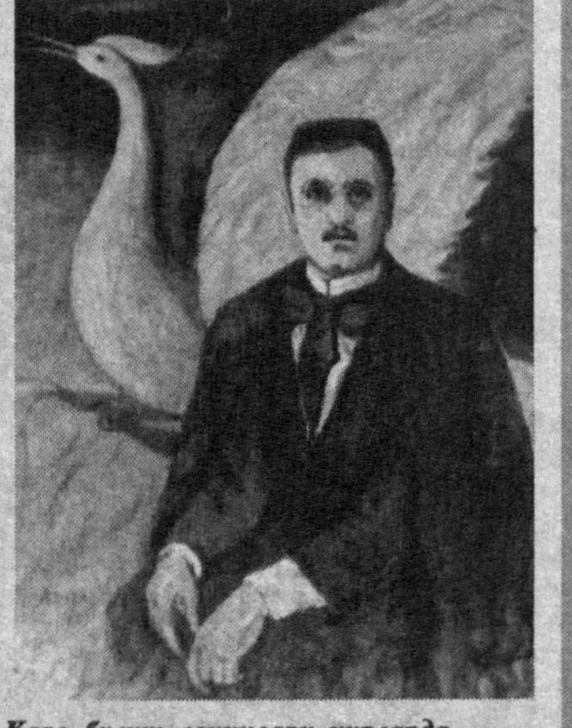

Машҳур мунаққид, Ўзбекистон Республикаси фан арбоби Умарали Норматовнинг "Уфқларнинг чин ошиғи" рисоласини мамнуният билан ўқидим.

Йигирманчи аср янги ўзбек адабиётининг тамал тошини қўйган Қодирий, Чўлпон, Фитратлардан сўнг адабиётимиз тараққиётига салмоқли улуш қўшган Ойбек, Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Шайхзодалар изидан бориб, қирқинчи йилларда ижод майдонига яна бир авлод кириб келди. Булар Саид Аҳмад, Асқад Мухтор, Шуҳрат, Ҳамид Ғулом, Туроб Тўла ва бошқалар авлоди эди.

ТАСКИН

Ўз тенгқурлари орасида Саид Аҳмад номи алоҳида ажралиб туради, десак, муболаға бўлмайди. Саид Аҳмад асарлари шавқ билан, “осон” ўқилади. Баъзилар осон ўқиладиган китоб осон ёзилади, деб ўйлайди. Аслида тескариси бўлади. Осон ўқиладиган асар минг машаққат билан қийналиб ёзилади. Гап шундаки, бундай асарлар, шеър ёки достон бўладими, ҳикоя ёки романми, муаллифнинг ички ҳаяжони, завқи ёки изтироби билан тўлиқ бўлади. Аслида истеъдод дегани шу. Саид Аҳмад асарларини ўқиган кишининг кўз ўнгида ўзига таниш манзаралар, таниш воқеалар, таниш инсонлар жонланади. Гўё адиб уларни қандай кўрган бўлса, қоғозга шундай кўчиргандек. Бу ҳам янглиш тушунча. Саид Аҳмад ака “ақл бовар қилмас воқеалар”дан эмас, оддий ҳаётий ҳодисалардан катта маъно топади. Энг муҳими, ана шу оддий ва миллий воқеалардан, одамлар қисматидан умумбашарий хулосалар чиқаради. Бу чинакам туғма истеъдодга хос хислат!

Умарали Норматовнинг китобида айнан мана шу ҳолат — ижоднинг сирли олами, асарларнинг туғилиши, қаламкаш меҳнатининг ўзига хос жиҳатлари диққат марказида туради. Рисолани завқли ва ўқишли қилган фазилат ҳам шу.

Китоб муқаддимасида Саид Аҳмад босиб ўтган ҳаёт ва ижод йўли мухтасар тарзда қаламга олинган. Бу — ғоят чалкаш, нур ва соялар қалашиб кетган қисмат ва ижод йўлидир. Саид Аҳмад бошқалар қатори менинг ҳам қадрли устозим эди. Адиб ҳаётига алоқадор бўлган ва бу китобда келтирилган шундай ҳолатларни биламанки, башарти Саид Аҳмаднинг елкасига тушган юкни филнинг устига ортилса, фил жониворнинг бели чўрт узилиб кетган бўлар эди!

Рисолада адибнинг илк ижодий қадамларидан тотиб “Уфқ” ва “Келинлар қўзғолони”гача, митти ҳажвий ҳикояларидан бошлаб, истиқлол йилларида яратилган ва мустабид тузум қиёфасини бутун даҳшати билан акс эттирган “қамоқ” ҳикояларигача — барчаси батафсил ёритилган, бироқ бу шунчаки “рецензия”, шарҳлар эмас. Умарали Норматов адиб ижодининг ҳар бир босқичидаги вазият, ёзувчи лабораторияси, асар қаҳрамонлари олами қай даражада кашф этилганини теран ва ишонарли очиб беради. Айниқса, ёзувчи ва танқидчининг ижодий суҳбатлари китобхон учун ҳам мароқли, ҳам ибратлидир.

Менга қолса, ёзувчи ва мунаққидлар суҳбатини танқидчиликда алоҳида йўналиш деб атаган бўлар эдим. Китобхон айнан шундай суҳбатлардан кўпроқ нарса топади. Негаки, уларда илм билан бадиий ижод уйғунлашиб кетади.

Китобдаги боблардан бири “Ижоднинг машаққатли ва нурафшон йўли” деб номлангани бежиз эмас. Чиндан ҳам, Саид Аҳмаднинг умри ҳам, ижоди ҳам машаққатли кечди. Бироқ адиб ҳеч қачон нолимади. Ўзининг қилча ҳам айби йўқлигини билган инсон учун бу ҳазилакам азоб эмас эди. Аммо адиб шунча ситамлардан кейин бир-биридан дилбар ҳикоялар, романлар, ичак узди ҳажвиялар, комедиялар ёзди. У.Норматов ёзувчи ижодининг мана шу ноёб қирралари ҳақида ҳам алоҳида тўхталиб ўтган.

Ниҳоят, Саид Аҳмад бағри кенг инсон ва меҳри дарё устоз эди. “Йўқотганларим ва топганларим” қабилидаги китобни фақат Саид Аҳмад ёзди! Ўз устозлари, тенгқурлари, ўнлаб шогирдлари ҳақида шундай асар ёзиш учун катта қалб, меҳр керак!

Яхши фарзанд ота умрини давом эттиргани каби яхши китоб ёзувчи умрини давом эттиради. Саид Аҳмаддан чинакам буюк ёзувчи қаламига мансуб гўзал ва ўлмас асарлар қолди. Улар яна кўп йиллар, кўп авлодлар қалбини иситиб, онгини ёруғ тутишига шубҳа йўқ. Аммо бунинг ўзи камлик қилади. Саид Аҳмаддек адиб мактабини ўрганиш, асарларини тадқиқ этиш, янги авлод онгига “бизнинг шундай улкан адибимиз бор, у сизларга катта мерос қолдирган”, деган фикрни сингдириш, адибнинг маҳорат сирлари билан ошно қилиш бизнинг бурчимиздир.

Умарали Норматовнинг рисоласи мана шу хайрли изланишнинг дебочаси, деб ўйлайман. Китоб охирида муаллиф: “Жудоликдан кейин бу аломат сиймо, беназир истеъдод соҳибининг ҳаётдаги, адабиётдаги ўрни ҳувиллаб қолди. Унинг қувноқ давраларини, янгидан-янги асарларини қўмсайдиганлар сон-саноқсиз”, деб ёзади ва адибни қўмсаган азиз китобхонлар ушбу рисолани маънавий бир таскин ўрнида қабул қилишларини сўрайди. Каминанинг тилаги ҳам шу!

Ўткир ҲОШИМОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Китобингизни ўқидим

ТУЙҒУЛАР РОСТЛИГИ

Мен юздан ортиқ шеърни ўз ичига олган Муҳаммад Ғаффорнинг бу китобини ўқий бошлаганимда кўзларим ёшланди, охирига етганимда кетган вақтимга афсус чекмадим. Алфред де Мюссенинг: “Энг яхши шеър йиғлатувчи шеърлардир”, деган гапи ёдимга тушди. Аммо ўқиганларим энг яхши шеърлармиди, деб ўйлай бошладим. Ҳайне: “Энг оддий пиёз ҳам кўздан ёш келтира олади. Наҳотки, йиғлатувчи асарнинг қадри пиёз қадар бўлса”, дейди. Тўпламни қайта ўқидим. Йўқ, арзон баҳоли сентиментал нарса ҳам эмасди бу шеърлар. Ҳайне аслида лирик бўлса-да, ҳазилкаш, кулгига мойил, ҳажвчиликни ҳаётининг бир бўлаги деб билган ҳозиржавоб шоир ҳам эди. Гап келиб қолганда айтган-да, деб ўйладим. Бир туйғу ростлиги бор эди бу шеърлар ичида. Ҳиссиёт ўзи, аслида, хотирага ўхшаган бир нарса, унинг замирида қўрилган нарсалар ётади. Мана, “Миртемир домланинг айтганлари” шеъри:

Кенгликлар устида
турарди гаранг,
Аждодин унутиб
қўйган ҳуррият.
Манкуртга айланиб
борарди, қаранг,
Соҳибқиронлардан
қолган зурриёд.
Қодирий, Чўлпондан
меросхўр нола
Кўзимга жойлади
мангу достонни.
Ҳеч ким менсимаган
жайдари бола
Уйқудан уйғотди
Ўзбекистонни.

Бу шеър конкрет воқеа, атоқли шоиримиз Абдулла Ориповнинг шеъриятига кириб келган вақти билан боғлиқлигини инобатга олсак, шеър нималарга қодирлиги ҳақида ўйлайсиз, албатта. Бутун атрофни мадҳиябозлар, қуруқ сафсаталар эгаллаб ётган ўша пайтда шеърнинг бутун халқни “уйқудан уйғотиши” мўъжизаси шоир туйғуларида ўз аксини топган.

Мен танишган китобга кирган шеърларнинг аксариятида мазмун яланғоч сатрларда эмас, тимсолларда ёки оддий манзаралар орқали берилган. “Тошларни ғижирлатиб босаман ўзимни босганим каби. Кўзларида лабларимдан қочган, тушларимдан қўрққан сўзлар”. “Мақтанма, Тўхта сен. Коинот олдида Нуқта сен” (“Тун”). Яна мана бу “Тутун” шеърига эътибор беринг: “Мақтаниш учун қўлларини уролмайди кўкрагига, Оёқлари йўқ сизни тепгани. Мияси йўқ, Кўзи йўқ. Энди эса ўзи йўқ”. Зое ўтган бир умр қиссасидай туюлмаяптими бу сизга? Албатта, сўзбоши муаллифи Баҳром Рўзимуҳаммад ёзганидай, шоирнинг “бу каби битиклари реализмга кўниккан ўқувчиларга ёқмас” ёки англашилмас. Аммо жаҳондаги шеърий тараққиёт манзараларини билан таниш ўқувчилар учун бундай шеърлар ҳам қадрли. Шахсан ўзим учун сатрлар ортида юрагида катта оғриқлар билан миллат тақдири, бугуни ва келажаги ҳақида қайғураётган, Ватан бахт-саодати учун сўз излаётган, топаётган, ишлаётган шоир тимсоли қадрлидир. “Бу аччиқ ҳақиқатдир, Шундай эрур фаразим: Йиқилди-ку Кубро, Сўнг, йиқилди Хоразм. Қўшиқ бўлди, дард бўлди, Тугамади аразим. Шундан бери ўзига Келолмайди Хоразм” каби шеърларини ҳазм қилиб кўринг.

Китобда бунга ўхшаш шеърлар кўп. Энг муҳими, улар муаллиф ўйлаб чиқарган, сохта, ясама шеърлар эмас. Улар бамисоли туш каби, одам истаса ҳам, истамаса ҳам кўрадиган туш каби табиий равишда ростликка айланган мисралардир. Ҳиссиётга кўчган тасаввурнинг ич тўқималарида яшаган манзаралардир. Ва уларнинг кўпчилиги конкрет бир воқеа муносабати билан (Гёте яхши шеърлар асосан бирор шахс ҳаётида юз берган бирор воқеа муносабати билан туғилишини айтгани афкори оммага маълум) ёзилган. Тўпламдаги Кубро, Жалолиддин, Соҳибқирон Амир Темур, Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир, Миртемир, Асқад Мухтор, Абдулла Орипов, Рауф Парфи номлари билан алоқадор шеърлар шулар жумласидандир.

Шу ерда бир нарсани илова қилиш керакки, бу китобга кирган шеърларнинг ҳаммаси 70 — 80-йилларда ёзилган, илгари қизил салтанат даврида матбуотда чиқарилмаган, мустақиллик йилларининг шарофати билан, давримизнинг қадр-қимматини ёшларга билдириб қўйиш мақсадида эндигина нашр этилган.

Ниҳоят манба билан таништириш гали ҳам келди: бу шеърий тўпламнинг номи “Қора табассум”. Муаллифи Муҳаммад Ғаффор. Алишер Навоий номидаги Миллий кутубхона нашриётида 2006 йилда босилган. Бу шоирнинг тўртинчи китоби бўлиб, олдингилари “Товушсиз қўшиқ” (Зарафшон, 2001), “Сукунат соҳили” (Навоий кутубхонаси нашриёти, 2005), “Чўмилаётган дарё” (Зарафшон, 2005)дир.

Миразиз АЪЗАМ

Ёднома

ҲАР БАҲОР ГУЛ БЎЛИБ...

Дўстим Ҳабибуллоҳ Саид Ғани ўғли билан 70-йилларнинг бошларида танишгандик. Унинг бир одати — шеъри ўзи қониқадиган даражага келмагунча бировга кўрсатмас эди. Умрининг охирида тузган "Сайланма"сидаги энг биринчи шеър 1965 йил деб кўрсатилган. Ишончим комилки, Ҳабибуллоҳ 21 ёшигача камида икки-уч дафтарни шеърий машқлари билан тўлдирган бўлса керак. Дўстим ўзига нисбатан ниҳоятда талабчан эди. Бу унинг ижодида ҳам ўз аксини топган.

Зулмат оғушидан чиқиб парвона,
Титроқ шам ўтига бўлди равона.
У шам оташида мангу қолажак,
Оловда пинҳондек мангу келажак.

Шам ва парвона мумтоз шеъриятнинг севимли тимсолларидан. Навоий "Лисон ут-тайр"да парвоналарнинг шам алангасига интилишини гўзал ирфоний ташбиҳга айлантирган. Ҳабиб ижодини шу ташбиҳларга маҳлиё бўлиб бошлаганди. Дўстимнинг ушбу илк тўрт сатри устозлар сўзининг шунчаки қайтариғи эмас эди, шеърият унинг узил-кесил танлаган ҳаёт йўли, ёшлигидан асл мақсади бўлиб қолганди. У туғилган юрти одамларини васф этаркан, ёш бола ўз отасининг ўктамлигидан қувониб фахрлангандек, эрка сатрларни тизарди:

Бизнинг қўқонликларнинг
Юзидан доим
Нур ёғилиб туради.
Улар шодликда
Шундай қувонишади-ки...
Аския авжига минган пайт,
Гуллар ҳам паққос очилиб кетар,
Қаҳқаҳага қўшилиб.
Анҳорларда зилол сувлар
Қиқирлаб, қиқирлаб
Кулгуларини аранг элтишади
Пахтазорларга...

Бу мисралар 70-йилларда қоғозга тушган. Шоирнинг айни навқирон ёши, ҳали бирор кичик тўплами ҳам нашр этилмаган. Шўролар иттифоқида шиорбозлик авжига минган бир пайтда чекка бир вилоятда ижодини бошлаган "ҳаваскор"нинг илк шеърлари кейин ҳам оҳорини йўқотмай, киши дилига завқ бериши ҳақиқий истеъдод нишонаси эди.

Дўстимнинг шеърларини ўқиб ўтириб, беихтиёр иқрор бўламан: ахир, булар ҳаммаси менинг дилимдан ўтган гаплар-ку! Мен ҳам 7 — 8 йил шеър машқ қилганман. "Сиз катта шоирсиз, —деб ҳазил қиларди дўстим, — 19 ёшда достон ёзгансиз. Бизга достон ёзишга йўл бўлсин?". Аммо Ҳабибуллоҳ тузган "Сайланма"даги бирорта шеърни мен ёза олганимда олимлик қилиб овора бўлиб юрмас эдим. Оллоҳ кимга қандай иноят қилишни ўзи билади. Шоир аслида кўпчилик инсонлар дилидан ўтадиган, аммо тили билан ифодалай олмайдиган энг беғубор, энг сирли туйғуларни сатрларга тушириш насиб этган, Оллоҳ ёрлақаган бандадир. Шеърият дунёси инсон кўнглини абадиятга ошно қилади, ҳудудсиз маконларга элтади. Коинот, Олам, Ватан, аждодлар ва авлодлар билан туташтиради, муҳаббат сингари бегона қалбларни бирлаштиради. Шунинг учун шеър — мўъжиза, шоир умри эса мангуликка туташдир.

Ҳабибуллоҳ катта эпик асарлар яратмади, аммо унинг "Чоллар", "Қўқон ушшоғи", "Қора хат ҳақида баллада", "Қўқон шамоллари", "Фолбинлар" каби бир қатор шеърлари бемалол бир баллада ёки достон юкини кўтара олади, дейиш мумкин. Дарҳақиқат, шоирнинг "Николай муаллим" шеъри сюжети асосида қўқонлик шоир ва журналист Николай Лукашов рус тилида "Одат" номи билан алоҳида достон яратди.

Шоирнинг Ватан мавзусидаги ўндан ортиқ шеърлари алоҳида бир тадқиқотга арзийди, табиат муҳофазасига оид "Марвартак", "Охирги тулкилар", "Чоркесарлик мерган", "Балиқ сувда яшайди", "Қуриётган ёлғиз дарахтга", "Ит ҳақида достон" сингари ибратли лавҳалари, қолаверса, ишқий шеърлари ўзи бир олам.

Далада,
Рубобини ёмғирдан пана қилиб
Бағрига босиб турган
қишлоқи бола ҳам
Менинг Ватаним.

Шоир дарахт тимсолига кўп мурожаат қилган. Унинг шеърларидаги дарахтлар тирик жонларга ўхшайди:

Дарахтлар турарлар яланғоч, ҳорғин,
Заъфарон барглардан узмайин кўзин.
Табиат сен уни бағрингга олгин,
Табиат дарахтга берақол тўзим...

Шоир нимжон полапоннинг илк қанот қоққанини кўрса, юраги ҳаприқади, булоққа ташланган чақани ярага ўхшатади, аёзда дарахтга қўнган қиров унинг кўзига нур бўлиб кўринади, тахайюлида аравага қўшилган от улоқ чопувчи қорабайирга айланади. Дўстим қачон саҳро кезган, билмадим, аммо мана бу тасвир ниҳоятда тиниқ ва ҳаётий:

Бу саҳро на денгиз, на чўл, на дарё.
Қуёш ҳам сап-сариқ жодугар қуёш.
Бу алам, бу ўкинч, бу нидо ва ё
Бир ташна теванинг кўзидаги ёш...

Бу ҳаётий манзарадан шоир буткул кутилмаган хулоса қилади:

Бу йўллар ётурлар саҳрода эмас,
Балким қалбимизда этиб қароргоҳ.
Бу йўлдан юрмоқлик эмасдир ҳавас,
Йўлларга огоҳ бўл, огоҳ бўл, огоҳ!

Ҳабибуллоҳнинг 70 — 80 йилларда матбуотда туркумлари босилди, "Менинг оппоқ далам", "Овознинг шакли", "Қўқон ушшоғи" тўпламлари нашр этилди. Сўнг... Сўнг бир неча йил шоир жимиб кетди. Ниҳоят 1991 йил 10 сентябрда унинг "Истиқлол" шеъри туғилди:

Истиқлол дегани шу Ғуломиддин
Отанинг ҳали туллакка солмаган
Жангари жўжаси зап бўлсамиди,
Унга сув берарди лаблари билан.
Истиқлол дегани шу отамерос
Дутори бўлсайди мунгли, сержило,
Таҳмонга қўярди авайлаб ростн,
Уни чертолмасди бирор бенаво.
Истиқлол бўлсайди шовқинли, сарказ
Кенжа невараси, энди тўрт яшар.
Ҳатто ўздан ҳам қўрқиб бояқиш,
Кўзмунчоқлар тақиб қўярди агар.

Ҳа, истиқлол ҳақида бундай самимий ва халқчил шеърлар кўп эмас.

Худди шу йили "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасининг биринчи саҳифасида Алишер Навоий лирик меросининг гултожи бўлмиш "Ашрақат" ғазалига Ҳабибуллоҳ Саид Ғани боғлаган мухаммас эълон қилинди:

Шамси анвар шуъласидин
ҳар тараф рангин наво,
Олама ҳар жилвасидин
ёғилур ҳамду сано,
Тебратур нурларни бода,
субҳидам некбин ҳаво,
Ашрақат мин акси шамсил
каъси анвор ул-ҳудо,
“Ёр аксин майда кўр”,
деб жомдин чиқди садо.
Жом тўла май ишқидан ён,
шодумонликдир карам,
Соқиё, қай севгидин йиғлаб
адо бўлгай бу шам?
Кимки ошиқ ўлди, андин
бош олиб кетгай ситам,
Ғайр нақшидин кўнгил
жомида бўлса занги ғам...

Дўстим илгари ҳам бир-икки ғазал ёзиб кўрган, улар ҳам ёмон шеърлар эмасди. Аммо вазнда фарқ қилгани билан умумий кайфиятда улар шоирнинг бармоқдаги ишқий сатрларидан жуда ўзгача тушмаганди.

Йигит қирқ ёшида етилади, деган гап бор. Ҳабибуллоҳ "Истиқлол" шеъри билан олдинги ижодини якунлаб, "Ашрақат" билан янги ижодий маконни ўзлаштиришга киришганди.

"Ашрақат"ни Ҳабибуллоҳ деярли ўзини билиб-билмай ёзди. Мен бир куни ҳазиллашдим: "Ашрақатни ўзингиз ёзмагансиз"... Ҳабиб ялт этиб кўзимга тикилди. Мен қўлим билан самога ишора қилдим. "Ҳа-ҳа, — деди шоир шошиб-пишиб, — қаердан билдингиз?" Мен кулдим: "Чунки баъзи сатрларни тиниқ эшитмагансиз, шундан сакталиклар бор". Ҳазил оҳангида айтган гапларимни дўстим ғоят жиддий қабул қилди, бу энди ҳақиқий шеърият жунунига яқин ҳолат эди.

Мен мухаммасларни ҳеч бўлмаса ўн бештага етказиб, туркум қилишни маслаҳат бердим. У Навоийга яна икки мухаммас боғлади, "Ашрақат"ни қайта ишлади. Аммо дўстимнинг ўзини ўзи такрорлайдиган одати йўқ эди. У шу ёшида форс тилини ўрганишга киришиб кетди. Тасаввуфнинг икир-чикирларини суриштириб, мени ҳам, қўқонлик мумтоз меросимиз билимдонлари домла Лутфулла Зоҳидов, Аҳмаджон Мадаминовларни ҳам роса чарчатди. Кўп нарса ўқиди. Жомий ғазалларидан бир қатор яхши таржималар қилиб кўрди. Ва, ниҳоят, шоир ижодининг янги саҳифаси очилди. Ҳабибуллоҳ Саид Ғани Фоний девонидаги ғазаллар таржимасига киришди. Аввал "Шарқ юлдузи"га бир туркум ғазал таржимасини берди. Негадир уларнинг нашри тўхтаб қолди. Кейин "Ўзбекистон адабиёти ва санъати"да Фонийдан ўгирилган 9 та ғазал босилиб чиқди ва шоирнинг сўнгги (афсуски, сўнгги) орзуси ушалди. Навоий-Фонийнинг 25 сара ғазаллари Ҳабибуллоҳ таржимаси билан ёнма-ён алоҳида китобча шаклида "Янги аср авлоди" нашриётида чоп этилди. Мен яна шоирга ҳазил қилдим: "Навоий ўзи яхши ёзган экан-ку, сиз нима қилдингиз?" Ушбу мўъжаз тўплам академик Азизхон Қаюмовнинг ҳаяжонли сўзбошиси билан босилди. Табаррук ёшдаги устоз Ҳабибуллоҳнинг Фонийдан таржималарини "баланд истеъдод ва тўлқинли илҳом самаралари", деб таърифлаган.

Ҳабибуллоҳ таржималарини ўқиб, беихтиёр ўз даврида шуҳрат қозонган ва ҳанузгача мумтоз шеърият мухлислари кўнглини шод этиб келаётган марҳум устозлар Хуршид ва Чустийнинг Ҳофиз ғазалиётидан қилган таржималарига хаёлим кетди. Ул зоти шарифлар Шарқ мумтоз шеъриятининг зукко билимдонлари, аждодлар меросини бевосита асл матнларидан ўқиган, араб, форс тилларини мукаммал билган, Ғаззолий ва Жомий асарларининг аслияти билан таниш эдилар. Қўқон шаҳридаги педагогика институтининг рус тили ва адабиёти факультетини битирган, бир пайтлар русча шеърлар машқ қилиб юрган боланинг Фоний ғазалларини ўзбек тилида жаранглатишни орзулашининг ўзи жуда катта журъат, деса бўлади. Аммо мана "Жаҳон адабиёти" журналининг навоийхонликка бағишланган феврал ойи сони илк саҳифаси "Алишер Навоий. Ғазаллар. Девони Фонийдан" сарлавҳаси остида Ҳабибуллоҳ Саид Ғани таржималаридан бошланибди:

Эй, гулбаҳор, ҳуснинг сабаб,
чеҳрам бу кун гулзорлар,
Бул навбаҳор гулзоридин
сийнамга тўлган хорлар.
Ҳажринг нишидин ҳар фасл,
қирқилди жоним муттасил,
Бу игнаю иплар-ла дил чокин
тикиш душворлар.
Кел, ғам уйига қўй қадам,
бўлди фано саркаш танам,
Бас, хорлик тупроғи ҳам боштин
сочар деворлар...

Мен энди юрак ютиб, шоирнинг севимли рафиқаси истъдодли шоира Гулбаҳорга ҳазил қилдим: "Яна шоир сиздан шикоятини бошлапти-ку, Фонийни баҳона қилиб". Демоқчиманки, шеър ўз мустақил ҳаётини бошлади, шоирнинг журъати ўзини оқлай олиши маълум бўлди.

Ҳабибуллоҳ мендан ёш эди, бу омонат дунёни эрта тарк этди. Аммо ўзидан яхши ном, эзгу сатрлар қолдириб улгурди. Қачон бу боқий сатрларни қайта ўқисак, шоир руҳи орамизда юрганини ҳис этаверамиз. Инсон аслида боқийлик учун яратилган, бунга эришиш учун фақат Оллоҳ берган умрни беҳуда ўтказмаса, ҳар бир дақиқанинг қадрига ета билса, бас. Бу менинг гапим эмас, шоирнинг эътиқоди:

Ўлим нималигин билмайди одам,
Худди осмон каби яшайди мангу.
Сен унга қайғу-ла тутмагил мотам,
Ҳар баҳор гул бўлиб қайтиб келар у.

Муҳаммаджон ИМОМНАЗАРОВ,
филология фанлари доктори, профессор

Шуҳрат Абдумаликов 1993 йили Ўзбекистон ёшлар театрида режиссёр Римма Кашаева саҳналаштирган Ч.Айтматовнинг "Соҳил бўйлаб чопаётган олапар" спектакли саҳна безагини ишлаган вақтида институтнинг 4-курс талабаси эди. Спектакл премерасига келган Георгий Брим шогирдини: "Мана энди Ўзбекистонда янги бир театр рассоми туғилди", дея табриклаганди. Шуҳратни чин маънода Бримнинг ҳақиқий шогирди дейиш мумкин. Зеро, у шу вақтга қадар устоз йўли ва йўналишидан бориб, ижодда собитлик билан давом этмоқда. Г.Брим истеъдоди бор талабани янги йўналишга бошларди. Бу ҳақда Ш.Абдумаликов шундай хотирлайди:

ТЕАТР РАССОМИ

— Институтда ўқиш билан бирга, ёшлар театрида бош рассом вазифасини бажарардим. Ўша пайтда ишлаган саҳна безаги, эскизларим, макетларим, ҳаттоки мато безаш декорацияларига устозим Г.Брим фақат бир хил фикр билдирарди: "Менинг йўлимдан бориб, мени такрорлаш бу". Кўпчиликнинг Брим мактаби давом этаяпти, деган фикридан қувонардим. Кейинроқ эса устозимнинг мақсадини англаб етдим. У менинг янгича йўналишда ишлашимни, янгича фикрлашимни истаган экан. Унинг бу орзуси "Соҳил бўйлаб чопаётган олапар" спектаклига ишлаган дебют ишимда амалга ошди. Шундан сўнг мен йўлимни топганимни англадим.

Шуҳрат Абдумаликовнинг кўплаб спектакллар учун ишлаган саҳна безаклари нафақат юртимизда, балки хорижий давлатларда ҳам ўз томошабинини топди.

1996 йили Ю.Шакаржонов номидаги Фарғона театрининг таклифига биноан режиссёр М.Юсупов билан "Амир Темур ва Тўхтамишхон" спектаклини қўйди. Бу спектакл жамоатчилик томонидан ижобий қабул қилиниб, 1996 йили ўтказилган театр фестивалида олқишга сазовор бўлди. Шундан сўнг рассомнинг Б.Йўлдошев, О.Салимов, А.Хўжақулиев, В.Умаров, М.Вайл, Б.Фармонов, М.Юсупов, М.Абдуллаев каби театр режиссёрлари билан ижодий ҳамкорлиги бошланиб кетди. Рассом А.Ҳидоятов номидаги драма театри, Ўзбекистон Ёшлар театри, "Илҳом" театри, Й.Охунбобоев номидаги Ёш томошабинлар театри, Муқимий номидаги мусиқий театр ва Ўзбек Миллий академик театри саҳналарида қўйилган "Беҳили тушлар", "Оппоқ, оппоқ қора лайлак", "Учар табиб", "Ёзилмаган мактуб", "Қобил ва Ҳобил" каби спектаклларга безаклар ишлади.

Усмон Азимнинг "Алпомишнинг қайтиши", Цағарелининг "Хонума", Темур Зулфиқоровнинг "Насриддиннинг биринчи муҳаббати" спектаклларидаги бетакрор безаклари орқали замон, макон, вақт тушунчаларини ёрқин очиб берган Ш.Абдумаликов саҳна безагини яратишда ўзига хос услубини намоён этди.

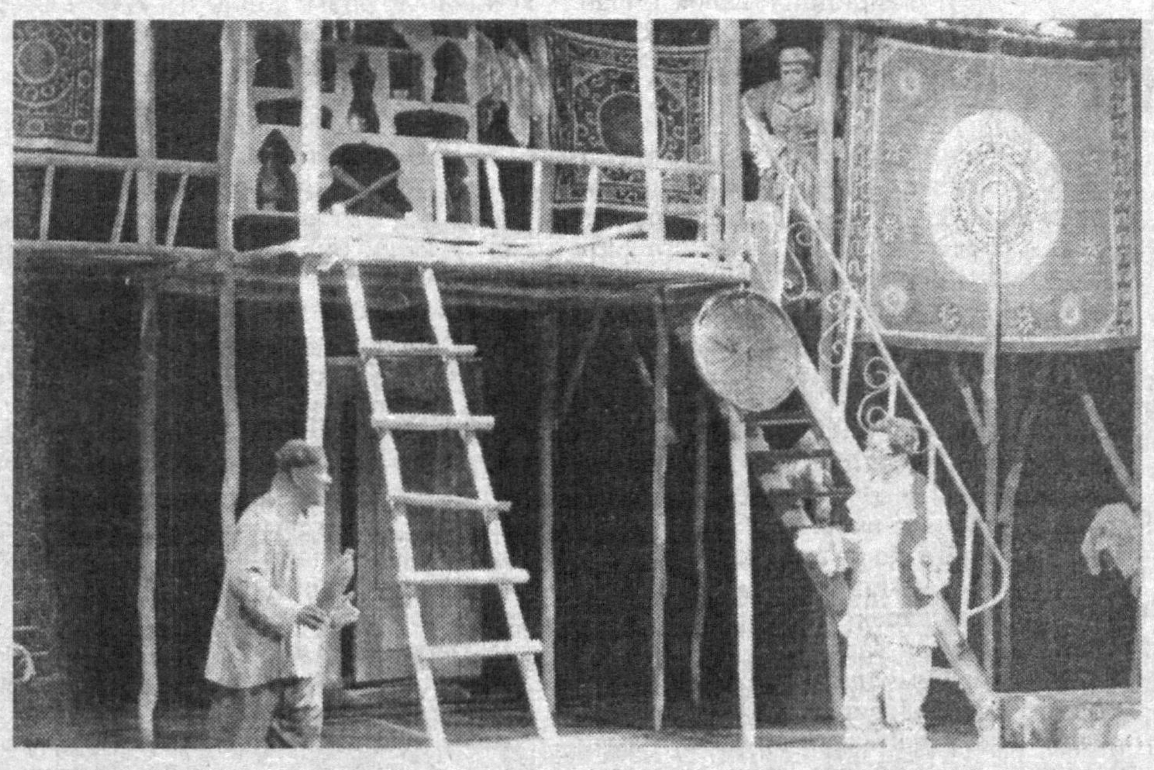

Рассом кўпроқ табиий хомашёлардан, қўлда ишланган буюмлардан фойдаланишни хуш кўради. Унинг бу борадаги маҳорати кичик саҳналарда намоён бўлади. Чунки кичик саҳна томошабинни яқиндан кўра олиш, буюмларнинг ўзига хос жилосини ҳис этиш имконига эга.

Ҳар бир режиссёр бирор спектаклни саҳнага қўяр экан, ўз тушунчаси ва олға сураётган ғояси, бадиий образини ифодалашга ҳаракат қилади. Саҳна безагининг ҳам ана шундай ўзига хос жиҳатлари мавжуд бўлиб, улар рассом танлаган тасвир ва деталларда, фактура ва рангларда намоён бўлади. Масалан, "Илҳом" театрида намойиш этилаётган "Оппоқ, оппоқ қора лайлак" спектаклида рассом маҳорати тўла намоён бўлган.

Саҳнада ҳамма нарса оппоқ рангда: дарахтлар, ер, осмон, ҳатто тупроқ ҳам, кўзалар, саватлар... ҳаммаси оппоқ. Бу рангдан рассом покизалик, тозалик, мусаффолик рамзи сифатида фойдаланган. Ушбу рамзлар орқали у томошабин онгида спектаклнинг бадиий образини шакллантира олди, оқ ва қора, яхшилик ва ёвузлик каби қарама-қарши кучни томошабин тасаввурида намоён этди. Театр декораторининг маҳорати бу ерда томошабинни кўраётган нарсаларига, яъни ҳамма нарсанинг оқлиги ва кейинроқ қарама-қарши рангнинг оқ фонга тажовуз қилаётганига ишонтира олганлигида.

Усмон Азимнинг "Алпомишнинг қайтиши" пиесасини рассом режиссёр Валижон Умаров билан биргаликда саҳнага қўйди. Ушбу спектакл фолклор-этнографик йўналишида бўлиб, унга замонавий шакл берилган. Унда миллий либослар, халқ амалий санъати буюмлари қўлланилади. Бу спектакл Муқимий номидаги театрда, Андижон ва Қозоғистон театрларида ҳам намойиш этилди. Спектакл саҳна безагига либосларнинг мослиги, чироқларнинг, ҳар бир рангнинг ўз ўрнида қўлланиши — ҳаммаси бир бутун яхлитликни ташкил этиб спектаклнинг бадиий ғоясини очишга хизмат қилган.

М.Абдумаликов "Шарқ тароналари" (1997, 1999), Бухоронинг 2500 йиллиги, Мустақиллик ва Наврўз байрамлари (1996), Ўзбек Миллий академик драма театри очилишига бағишланган театрлаштирилган томошаларни безашда ҳам маҳоратини кўрсатиб келяпти. Шу билан бирга Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институтида дарс беради. У устози Г.Брим анъанасининг давомчиси сифатида ҳар бир шогирдининг ўзига хос, янгича йўналишни бўлишини хоҳлайди.

1999 йили Ш.Абдумаликов "Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби" унвони билан тақдирланди. Тўрт йилда бир мартаба Прага шаҳрида дунё миқёсида либос дизайнерлари, театр биноси архитекторлари, саҳна безаги дизайнерларининг халқаро кўргазмаси бўлиб ўтади. Ўзбекистондан биринчи бўлиб бу кўргазмада қатнашиш Ш.Абдумаликовга насиб этди. "Прага-Кварди Налле" кўргазмасига рассом "Соҳил бўйлаб чопаётган олапар", "Амир Темур ва Тўхтамишхон", "Алпомишнинг қайтиши" каби асарларига доир фалсафий эскизларини тақдим этди ва мутахассислар уларни яхши қабул қилдилар.

Ўйлаймизки, Ш.Абдумаликов ҳали кўплаб янги изланишлари билан санъат ихлосмандларига завқ-шавқ ва тафаккур улашаверади.

Инобат ИМОНҚУЛОВА

ҚЎШИҚҚА КЎЧГАН КЎНГИЛ

Қўшиқ ёки мусиқа тинглаганимизда маданий ҳордиқ оламиз, бироз бўлса-да ўзимизни ташқи оламдан, ғам-ташвишлардан айро сезамиз. Қўшиқ — бизнинг қалб озуғимиздир.

Қўшиқ куйлаш осон иш эмас. Кимлардир ҳар қадамда қўшиқ хиргойи қилиб юрса, кимлардир буни санъат даражасида ижро этишга умрини бахшида этган. Айниқса, бутун оиласи, ҳаттоки сулоласи билан қўшиқчилик йўлидан бораётганлар ҳам бор юртимизда. Ана шундай фидойилардан бири Исҳоқовлар сулоласидир. Бу сулола ҳақида кўпчилигимиз эшитганмиз, бироқ айни кунда улар ўз ишларини қандай давом эттираётганликларига ҳам қизиқдик.

Бугунги суҳбатдошимиз Исҳоқовлар сулоласининг етакчи вакили Абдурашид Исҳоқов.

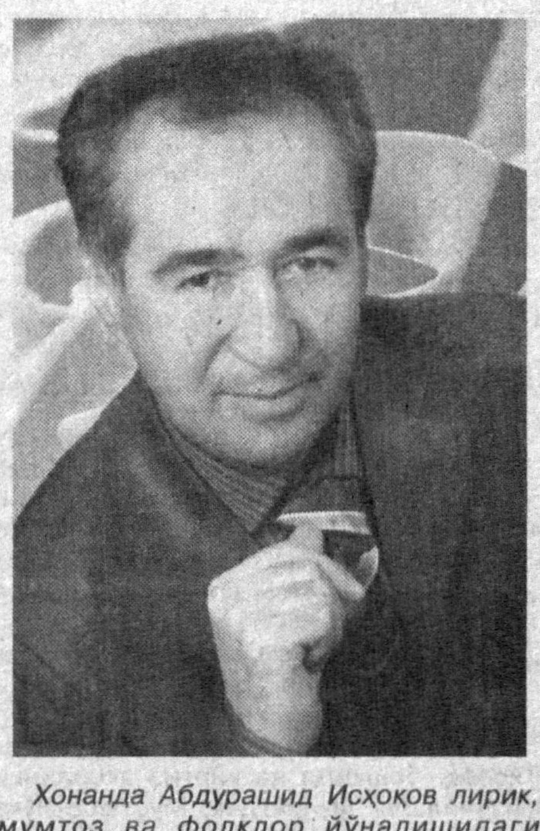

Хонанда Абдурашид Исҳоқов лирик, мумтоз ва фолклор йўналишидаги қўшиқлари билан бу соҳанинг ривожланишига ўз ҳиссасини қўшиб келмоқда. Унинг репертуаридаги "Дўстимга", "Яхшилик қил", "Муҳаббатни соғинар баҳор", "Ўзбекистон қизларига", "Қариси бор уйнинг париси бор", "Сендан умидим", "Айлама", "Келармидинг", "Юртим шамоли", "Ёр олдида", "Ёдгор", "Ойдин" каби юздан ортиқ қўшиқлари бугун мухлислари қалбидан жой олган.

Учрашув

Абдурашид Қашқадарё вилоятининг Яккабоғ туманида таваллуд топган. Отаси Жаббор Исҳоқов физика-математика ўқитувчиси бўлишига қарамай, Маъмуржон Узоқов, Жўрахон Султонов, Таваккал Қодиров қўшиқларини маромига етказиб куйлаган. Амакилари — Тўйчи ва Акмал Исҳоқовлар унинг қўшиқчилик соҳасидаги илк устозларидир.

Санъаткорлар сулоласининг "Қалдирғоч" оилавий ансамбли 80-йиллардан буён фаолият кўрсатиб келади. Уч бора республика танловларида ғолиб бўлган, турли жамоат тадбирларида, вилоятларда концерт дастури билан қатнашиб келмоқда.

— Оилада тўққиз фарзанднинг тўнғичиман, — дейди Абдурашид ака биз билан суҳбатда. — Буни қарангки, ижодий муҳит ҳаммамизни санъат остонасига етаклаб келди. Укаларим Аслиддин, Алижон, Абдураззоқ, Абдурауф, Абдумалик, Зафар ва Нодир ҳам шу соҳада ижод қилишяпти.

Ёшлигимизда қўлбола мусиқа асбоби ясаб, бирга қўшиқ хиргойи қилардик. Жўровозликда қўшиқ куйлашнинг гашти бўлакча. Бундай пайтда диллар яйрайди, худди ичингдаги бор ғуборларинг тарқалгандек, ҳис этасан ўзингни.

А.Исҳоқов бир неча йиллар мобайнида "Қалдирғоч" оилавий ансамблининг мусиқа раҳбари сифатида фаолият кўрсатган. Айни пайтда "Олтин мерос" хайрия жамғармаси қошидаги "Муножот" ансамблининг бадиий раҳбари. Исҳоқовлар сулоласининг келгусидаги орзуларидан бири — янги оилавий концерт дастури тузиб, мухлисларни бирлаштириш.

— Қўшиқчиликда ҳар бир йўналиш ўзгача бир олам, уларнинг сир-асрорларини пухта эгаллаш халқ орасида юриб ижод қилишни талаб этади, — дея таъкидлайди А.Исҳоқов. — Ёшларимизнинг қўшиқчилик санъатига енгил-елпи муносабатлари мени ҳайрон қолдиради. Замонавий эстрада ўз йўлига, бироқ бизни бошқа миллатлар санъатидан фарқли ўлароқ ўзлигимизни англатиб турувчи миллий қўшиқчилигимиз, анъанавий ижрочилик услубларимиз бор. Уларни келажак авлодга етказиш нафақат санъаткорларимизнинг, балки ҳар биримизнинг вазифамизга киради. Айниқса, мактабларда мусиқа дарсида ўқувчиларни кўпроқ фолклор ва мумтоз йўналишидаги қўшиқларга қизиқтиришнинг ўзи, бу борада фикри энди шаклланиб келаётган ёшлар онгига яна ҳам самаралироқ таъсир этарди.

Баъзан ёшларимиз телевизор ёки радиода мумтоз қўшиқлар янграб қолса, дарров уни ўчириб қўйишади ё бошқа каналга буриб юборишади. Бу уларнинг бундай қўшиқларни тинглашга одатланмаганидан, туб мазмун-моҳиятини англаб етмаганидан эмасмикин? Агар оилада ҳам фарзандларимиз қандай қўшиқ тинглаётганликларига эътибор бериб турсак, уларга соғлом маънавий муҳит яратиб берсак, албатта, бунинг фойдаси катта. Исҳоқовлар сулоласининг фаолияти бунга яққол мисол бўла олади. Абдурашид аканинг тўнғич фарзанди Жасурбек санъат йўлида отасига елкадош бўлиб, бир нечта қўшиқларига клип ишлашда ёрдам бериб келмоқда. Зоҳиджон, Воҳиджон, Бобуржон ва Дилнозалар ҳам ҳақиқий санъат шайдолари.

А.Исҳоқов шу кунларда "Қалдирғоч" аудиоалбомини мухлислари эътиборига ҳавола этиш арафасида. Шунингдек, ўзбек фолклор-этнографик қўшиқларидан иборат концерт дастури билан хорижий давлатларда гастрол сафарида бўлиш унинг азалий орзуси.

Суҳбат чоғида Абдурашид аканинг камтар, камсуқум ва тортинчоқ инсон эканлиги ва бошқалардаги шу фазилатларни қадрлашини гувоҳи бўлдик. У хонанда сифатида ўзини ҳар жойда кўзкўз қилишни ёқтирмайди, балки санъатидан мухлисларини баҳраманд этишни афзал билади.

Биз Абдурашид ака ва Исҳоқовлар сулоласининг бундан кейинги қизғин фаолиятида ижодий муваффақиятлар тилаймиз.

Нафиса ИСМАТУЛЛАЕВА

САНЪАТНИНГ ЧИН МУХЛИСИ

Эл орасидаги одамлар

Эл ҳурматига сазовор устоз Бадриддин ҳожи Фозиловни Фарғонада танимайдиган одам топилмаса керак. Унинг "Фарғона" нашриёти чоп этган "Етим" ва "Умр мазмуни" каби китобларида Наби Раҳимов, Таваккал Қодиров, Жалолхон Охунов ва бошқа санъат усталарининг ижодий ҳаётлари ҳақида ибратли ҳикоялар кўп. Бадриддин ака хонадонига жуда кўп улуғ инсонлар ташриф буюрганига гувоҳ бўлганман.

Бир воқеа ҳануз эсимда. Раҳматли Карим аканинг ошхонасидан энди чиқиб келаётсам, Бадриддин ака шундоқ катта йўлдан учта қоғоз пакетни тўлдириб ўтиб қолди. Кўзи менга тушиб "Ҳой, охун бола, манавиларни кўтаришиб юбор", — деди. Оғзигача мева-чевага тўлиб-тошган пакетларнинг иккитасини қўлларидан олиб, у кишининг уйи томон изма-из кетдим. Анча юрганимиздан сўнг: "Тошкентдан меҳмонлар келишган, сани таништириб қўяман", — деди Бадриддин ака. "Шеър ёзиб турибсанми?" "Ҳа", — дедим ичимда қувониб.

Бадриддин аканинг ҳам ижод қилиб туришини эшитгандим. Уйга келгач, дарвоза олдидан қайтаман, деб тургандим, қани, ичкарига киравер, дегандай ишора қилди. Ортидан кирдим. "Меҳмонлар, зерикмай ўтирибсизларми?" — дея Бадриддин ака сим кароватига бамайлихотир суяниб, суҳбатлашиб ўтирган меҳмонларга юзланди. Улар туришди. Мени қаттиқ ҳаяжон босди: бундай улуғ зотлар билан биринчи марта юзма-юз келишим эди. Бадриддин ака меҳмонларга мени таништирди: "Бу бола шеър ёзади". Шунда, кутилмаганда, "Наби Раҳимов", — деб меҳмонлардан бири менга қўл узатганда, чўчиб кетдим. Дарҳол эгилиб, икки қўлим билан сўрашиб, жавобига ўзимни қандай таништиришни, нима дейишимни билмай турган эдим, "Ёқуб Аҳмедов", деб иккинчи меҳмон ҳам қўлини узатди.

Мен бундай илтифотдан эсанкираб қолдим. Ёқуб ака билан ҳам қандай сўрашганимни билмайман. "Раҳмат, раҳмат, раҳмат", — деяман нуқул. Бу азиз инсонларнинг оддий мактаб ўқувчисига бундай самимий муносабатларидан ўзимни йўқотиб қўйдим. Наби ака: "Тошкентга ўқишга борсанг, Хадрадан Ҳамза театрини сўрайсан, одамлар кўрсатиб қўяди. Театрнинг қоровулига Марғилондан келдим, Бадриддин ака жўнатдилар деб, мени сўрасанг чақириб беришади", — деди очиқ чеҳра билан. "Хўп бўлади", — деб ҳовлидан қандай чиқиб кетганимни билмайман.

Бадриддин ака бу азиз меҳмонлар билан худди ҳар куни кўришиб турган қадрдонлардай гаплашар, ҳазил-ҳузул қилар, суҳбатга файз киритар эди. Улуғ инсонларнинг қадрини баланд тутиб, Марғилонга хос меҳмоннавозлик кўрсатарди. Бадриддин ака хонадонидаги ўша бир лаҳзалик учрашув ҳаётимда бурилиш ясаганини ҳали-ҳали миннатдорлик билан хотирлайман.

Аслида Бадриддин аканинг мулоқот миқёси бундан ҳам кенг. Таниқли санъаткор Султонали Маннопов ёзганидек: "Ҳожи ота болалигидан машҳур санъаткорлар Юсуф қизиқ Шакаржонов, Болта ҳофиз Ражабов, Маматбува Сатторов, Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Комилжон Отаниёзов, Шукур Бурхонов, Наби Раҳимов, Сойиб Хўжаев, Мурожон Аҳмедов, Таваккал Қодиров, Жалолхон Охуновлар билан яқин мулоқотда бўлиб, устозларнинг кўп хизматларини қилганлар, ҳурматларини жойига қўйиб, дуоларини олганлар. Айниқса, машҳур санъаткорлар билан бўлган қизиқ ҳангомалар афандинамо латифаларга айланиб, халқ оғзидан тушмай келади...".

Бадриддин ака "Баҳрий" тахаллуси билан шеърлар ҳам ижод қилган. Машҳур ёзувчи ва шоирлар Ғафур Ғулом, Садриддин Айний, Комил Яшин, Собир Абдулла, Чархий, Чустий, Адҳам Ҳамдам, Тамкин, Нақший, Шокирхон Ҳакимийларнинг шеърият ва адабиёт илмига доир суҳбатларидан баҳраманд бўлган. "Умр дафтари" номли китобида Бадриддин ҳожи улуғ санъаткорлар Комилжон Отаниёзов, Чархий, Наби Раҳимов, Таваккал Қодиров, Жалолхон Охунов, Жалол Машрабий ҳақидаги ёрқин хотираларини баён этади. Пойтахтдан келган санъаткорлар — Шукур Бурҳонов, Олим Хўжаев, Обид Жалилов, Лутфулла Назруллаев ва уларнинг ўнлаб сафдошлари, шогирдлари санъатшунос ва меҳмоннавоз Бадриддин ака хонадонига худди ўз уйларига келгандек кириб келаверганлар. "Унутилмас учрашув" номли хотира лавҳада Бадриддин ҳожи, Комилжон Отаниёзов ва Асқарали Чархийларнинг Қўқондаги Муқимий уй-музейидаги тарихий учрашувлари, бўлиб ўтган ичакузди ҳангомалар, адабий мулоқотларни жозибали тасвирлаб берган.

Бадриддин ҳожи турмуш ташвишлари билан бўлиб ижодни ҳам унутмади. Вақтли матбуотда "Тинчлик керак", "Нуридийдаларимга", "Куйдирма кўп" номли шеърлари, "Яна қарз бўлдик", "Сеп", "Курорт" каби ҳажвиялари, ҳикоялари чоп этилган.

Маҳалла аҳли бир ажойиб воқеани кўп эслашади. Эҳтиёжманд оилалардан Неъмат ака ўғли суннат тўйи қилади. Машҳур санъаткорлар, ўша пайтлар анчамунча тўйга вақт топа олмайдиган

Таваккал Қодиров тўй бўлаётган хонадонга беш юз метр наридан ашулани баланд айтиб, созандалари билан кириб келади. Ҳамма ҳайрон. Санъаткорларнинг муборак қадамларидан тўйга янада файз киради. Маҳалла аҳли оддий одамлар олқишига, дуосига сазовор бўлган Таваккал Қодировни шу тўйга олиб келгани учун Бадриддин акага раҳматлар айтишади. Санъаткорлар базмдан тушган пулни тўй қолдириб, биздан тўёна дейишади.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, устоз Бадриддин ака Фозилов бугун табаррук ёшларида ҳам Марғилон тарихи, бу ерда яшаб ўтган улуғ зотлар ҳақида қизиқарли хотиралар ёзиб, шеърлар, ичакузди латифалар ижод қилиб, ўқувчиларини хушнуд этиб келмоқда. Улуғ санъаткорларнинг қадами эса Бадриддин ака хонадонидан узилгани йўқ. Сермазмун суҳбату мулоқотлар давом этмоқда.

Исмоил Маҳмуд МАРҒИЛОНИЙ

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Куни кеча Ўзбекистон Бадиий академиясининг халқаро Маданият Карвон саройида ёш истеъдодлар — Ой-Зода Жуманиёз, Шаҳноз Миркарим, Екатерина Акинина ва Агата Асфандияровалар асарлари кўргазмасининг очилиш маросими бўлди.

"Тахайюл ва борлиқ" деб номланган мазкур кўргазмани кузата туриб, ҳақиқатан ҳам санъатлар ичида энг сирлиси, "таъби нозиги" тасвирий санъат эканлигига амин бўласан. Тўрт ижодкор борлиқни турли хил қабул қиладилар. Мисол учун, Ой-Зода тасаввуридаги персонажларни график услубда эркин тасвирласа, Агата ўз дунёсини табиатга мурожаат орқали акс эттиради. Екатерина хаёлларини от рамзисиз тасаввур қилолмайди. Шаҳноза ўтган йили бўлиб ўтган "Миср болалар нигоҳида" кўргазмасидаёқ ўз иқтидорини намоён этган эди. Хуллас, кўргазмада намойиш этилган асарлар дунёни ўзгача англашга уринаётган ёшларнинг келажакдаги ижодий парвозидан хабар бериши билан ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Жаннат АСҚАРОВА

Шу йил июн ойининг бошларида Москвада кенг миқёсида "Болалар терроргa қарши" дастури доирасида "Москва встречает друзей" ("Москва дўстларни чорлайди") V халқаро фестивал бўлиб ўтди. Фестивал эксперт кенгашига жўнатилган аудио ва видеоматериалларни кўрикдан ўтказган мутахассислар Ўзбекистондан Насиба Содиқова раҳбарлигидаги "Истеъдод" дуторчи қизлар ансамблини тадбирга таклиф этдилар.

Биз жонкуяр раҳбар, Халқ таълими аълочиси Н.Содиқовага бир неча савол билан мурожаат қилдик.

СПИВАКОВ "ИСТЕЪДОД"НИ ҚУТЛАДИ

— Насиба опа, аввало, ансамбл ҳақида гапириб берсангиз.

—Очиғи, ансамбл тузиш учун махсус тайёргарлик кўрганимиз йўқ. 1998 йили республика тасвирий ва амалий санъат лицей-интернатига ишга келдим. Шу пайтда ўзбек халқ чолғулари бўлими ниҳоятда кичкина бўлиб, дутор синфида биттагина қиз шуғулланарди. 2000 йилга келиб бутун бир синфни ташкил қилувчи дуторчилар йиғилди. Шу тариқа ансамбл ташкил этиш фикри туғилди.

Ҳозир ансамбл аъзолари 12 та қиздан иборат. Ҳаммалари лицей ўқувчилари, республика танловлари лауреатлари. Ўтган йили Самарқандда ўтган "Шарқ тароналари" халқаро мусиқа фестивалида Т.Жалилов номидаги давлат академик халқ чолғулари ансамбли билан биргаликда "Истеъдод" ҳам муваффақиятли қатнашди. Шу ўринда концертмейстер Севара Халпаеванинг хизматларини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. "Янги авлод" танловида ҳам қизларимиз биринчи мукофотга сазовор бўлдилар.

— Москва фестивалидаги иштирокингиз ҳаммани хурсанд қилди. Ўзингизнинг таассуротларингиз қандай?

— Аввало, бизнинг бу фестивалда қатнашишимизни таъминлашда катта ҳисса қўшган Бадиий академия раиси Турсунали Қўзиевга, лицейимиз директори Сами Содиқовга, халқаро Спиваков жамғармасида Ўзбекистон вакили бўлган Инесса Гулзаровага самимий миннатдорлик билдираман.

Икки юздан ортиқ жамоа қатнашган бу фестивалнинг очилиш маросимига фақат ўн битта ансамбл танлаб олинди. Бизнинг ансамбл шулар орасида борлигидан бошимиз кўкка етди. Болалар жуда яхши ижро этишди, мухлислар ҳам олқишлар билан кутиб олдилар. Шахсан Спиваковнинг ўзи ансамблимизни қутлади ва Москвада ўтадиган абонент концертларидан бирида қатнашиш учун таклиф қилди. "Столица" телеканалида берилган тўғридан-тўғри эфирда ансамблимиз қатнашди, "Култура" телеканалида биз билан интервю берилди. Юртимиз шаънини муносиб ҳимоя қила олганимиздан фахр-ифтихор туйғусини ҳис этдик.

— Москвага қандай репертуар билан бординглар?

— Ўн йилга яқин вақт мобайнида яхшигина репертуар тузишга муваффақ бўлдик. Улар орасида ўзбек, тожик, қозоқ оҳанглари, ўзбек композиторларининг оригинал асарлари, жаҳон мусиқа маданиятидан Чайковский, Хачатурян, Шопен, Лист, Мийо, де Фаля кабиларнинг дурдона асарлари бор. Москвада халқ мавзуларида попурри ижро этдик. Қизлар дуторнинг бор имкониятларини, юксак ижро техникасини намоён этдилар. Болаларимизнинг маҳорати кўпларни ҳайратга солди.

Кези келганда айтиш керакки, Москвага йиғилган жамоаларнинг профессионал савияси, фестивалнинг юксак даражада ташкил этилгани бизни лол қолдирди. Бинобарин, халқаро жамғарма президенти Владимир Спиваков ҳамда жамғарма ижрочи директори Екатерина Ширманнинг саъй-ҳаракатлари ҳар қандай эътирофга лойиқ. Бу каби фестиваллар одамларни, жумладан турли миллат болаларини бирлаштириши, инсонийликка чорловчи руҳияти билан қимматлидир.

Зуҳра ҒАФУРОВА
суҳбатлашди

ҚОРАСУВ ҚАҲҚАҲАЛАРИ

Андижон вилоятининг Қорасув шаҳридаги "Аскиячилар оромгоҳи"да "Аския ва қизиқчиларнинг анъанавий республика кўрик-фестивали" бўлиб ўтди.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги республика халқ ижодиёти маркази, халқаро "Олтин мерос" хайрия жамғармаси, Ўзбекистон Оқсоқоллар кенгаши, "Маҳалла" жамғармаси, республика "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Марказий кенгаши, Андижон вилоят ҳокимлиги маданият ва спорт ишлари бошқармаси ҳамда Қорасув шаҳар ҳокимлиги билан ҳамкорликда ташкил этилган. Бу анжуманда Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардан элликдан ортиқ аскиячилар гуруҳлари, миниатюра театрлари ва қизиқчилар иштирок этдилар. Қувонарлиси шундаки, қатнашчиларнинг асосий қисмини ёшлар ташкил этди. Аммо тадбирда Қашқадарё, Сурхондарё, Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳридан қатнашувчилар бўлмади.

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ўтган дастлабки босқичда ғолиб деб топилган аскиячилар гуруҳлари, миниатюра театрлари ва қизиқчилар икки кун давомида беллашдилар.

Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби Носир Отабоев раислигидаги ҳакамлар ҳайъатининг қарорига асосан аскиячилар бўйича биринчи ўрин Андижон вилояти, Қорасув шаҳар маданият уйи қошидаги аскиячилар гуруҳига, иккинчи ўрин Хонобод шаҳар маданият уйи қошидаги Ҳасанбой Султонов номидаги "Ёш аскиячилар гуруҳи"га ва учинчи ўрин Бухоро вилояти, Вобкент туман маданият уйи қошидаги аскиячилар гуруҳига берилди.

Қизиқчилик ва миниатюра театрлари бўйича биринчи ўрин Фарғона вилояти, Учкўприк тумани маданият уйи қошидаги қизиқчилар гуруҳига, иккита иккинчи ўрин Бухоро вилояти Жондор тумани Марказий маданият уйи қошидаги "Қизиқчилар гуруҳи" ва Андижон вилояти, Балиқчи тумани Марказий маданият уйи қошидаги "Сўтақўзи" халқ миниатюра театрига, учинчи ўрин Жиззах вилояти, Жиззах тумани Марказий маданият уйи қошидаги "Қизиқчилар гуруҳи"га насиб этди.

"Энг яхши муқаллидлик санъати учун" Бухоро шаҳридан Шуҳрат Қодиров, "Энг ёш ижрочи" учун Андижон вилояти Шаҳрихон туман аскиячилар гуруҳи иштирокчилари, "Умидли ёш ижрочи" учун Тўрақўрғондан Абдулазиз Муҳсинов ва "Энг кекса фаол иштирокчи" учун Андижон шаҳридан Зиёқори ҳожи ота тақдирландилар.

Муҳаммаджон ҚОЗОҚБОЕВ

XX аср бошларида Қрим ва Волга бўйларида яшовчи туркий халқларнинг илғор вакилларида мусулмонларни ўзаро яқинлаштириш ғояси пайдо бўлган. Улар назарида, туркий халқлар ўз ҳақ-ҳуқуқлари учун уюшган ҳолда кураш олиб борганларидагина мустамлакачилик зулмидан халос бўлишлари мумкин эди. Шунинг учун Исмоил Гаспринский "Таржимон" газетасини нашр этиб, унинг Туркистонда тарқалишига катта эътибор берган. Аҳмад Заки Валидийни 1913 йили Туркистонга илк бор етаклаб келган куч ҳам шу ғоя билан боғлиқ эди.

У Тошкентда Убайдулла Хўжаев ва Мунаввар қори Абдурашидхонов, Қўқонда Ашурали Зоҳирий билан дўстлашади. Уларнинг саъй-ҳаракатлари билан Тошкентда "Садои Туркистон", Андижонда эса "Туркистанский голос" газеталари нашр этила бошлайди.

1917 йил воқеалари арафасида маҳаллий большевиклар фаоллашиб, Туркистонда ҳокимиятни ўз қўлларига олиш ҳаракатига тушдилар. Шундай шароитда З.Валидий ва унинг маслакдош дўстлари Россия Таъсисчилар мажлисига сайланиш йўли билан Туркистондаги мавқеларини мустаҳкамлашга уриндилар.

Аҳмад Заки Валидийнинг ёзишича, шундай кунларнинг бирида Убайдулла Хўжаев: "Балки сайлов тартибида сайланувчининг кўчмас мулки бўлиши шарт қилиб қўйилар, бирор мулк олгин", — деб унга маслаҳат берган. З.Валидий ҳуқуқшунос дўстининг маслаҳатига кириб, "Оҳангарон дарёси бўйидаги Овлоқ деган жойнинг юқори томонида қорли Чотқол тоғлари кўриниб турадиган мавзедан боғли ҳовли" сотиб олган.

Журналист Мўмин Қаюмнинг ушбу мақоласи шу масалага бағишланган. З.Валидийнинг ўзбек тилида чоп этилган китобида ҳам, Мўмин Қаюмнинг мақоласида ҳам сўз бир қишлоқ ҳақида боради. Бизнингча, қишлоқ номи аслида "сувли" маъносини англатувчи Облиқ эмас (зеро, қадимда сувсиз қишлоқ бўлмаган), балки чекка, хилват бир жой, деган маънони берувчи "Овлоқ"дир.

З.Валидий 1917 йилда шу ердан боғ-ҳовли сотиб олган бўлишига қарамай, 1922 йилга қадар у ерда яшамаган. Гап шундаки, У.Хўжаев ҳам, З.Валидий ҳам Туркистонга ўрнашиб олган большевикларнинг ҳокимиятни маҳаллий аҳолига осонликча бермасликларини, зарур бўлса, уларни маҳв этишга тайёр эканликларини яхши билишган. Шунинг учун улар зарур пайтда яшириниш, ё қурол-яроғ тўплаш ёки ўз тарафдорларини жойлаштириш учун чекка бир жойда махфий қароргоҳ барпо қилмоқчи бўлганлар. Кўп ўтмай, шундай бўлган ҳам. Туркистон Мухторияти тугатилиб, Фарғона водийси қонга ботирилгач, советларга қаршилик кўрсатиш ҳаракати бошланган. Шундай кунларда М.Чўқаев, У.Хўжаев, З.Валидийлар оҳангаронлик қўрбошилардан ташқари, Мўмин Қаюм мақоласида қайд этилганидек, Мадаминбек, Раҳмонқул, Эргаш қўрбошилар билан ҳам шу ерда учрашиб, большевикларга қарши кураш йўлларини ахтарганлар.

З.Валидийнинг Овлоқдаги боғ-ҳовлиси, бизнингча, ўзбек халқининг XX асрдаги миллий озодлик кураши тарихидан жой олувчи масканлардан биридир. Шунинг учун "Довон" газетасининг бу масалага эътибор қаратиши ҳам, Мўмин Қаюмнинг ушбу мақоласи ҳам тарихимизнинг унутилган саҳифаларига озми-кўпми ойдинлик киритиши билан аҳамиятлидир.

Наим КАРИМОВ

Тарихнинг ёзилмаган саҳифалари

ЗАКИЙ ВАЛИДИЙНИНГ ЧОРБОҒИ

Яқинда Ангренда чоп этилаётган "Довон" газетасида профессор Исомиддин Ёрматовнинг "Заки Валидий Обликда яшаганми?" сарлавҳали мақоласи чоп этилдию менинг ўша машҳур маърифатчи тўғрисидаги хотираларимни уйғотиб юборди. Муаллиф ўз мақоласида 1917-1923 йилларда Оҳангарон туманининг Овлоқ (ҳозир Облиқ деб юритилади) қишлоғида Аҳмад Заки Валидийнинг чорбоғи бўлгани, у шу ерда бир мунча муддат истиқомат қилгани, бу чорбоғ Овлоқ ёки Ҳаккарман қишлоғида бўлиши мумкинлиги тўғрисида ёзган ва ўша чорбоғни аниқлаш масаласини кўтарган эди.

Дарҳақиқат, муаллиф таъкидлаганидай, Аҳмад Заки Валидий Тўғон Оҳангаронга бир эмас, бир неча марта келган. Бу ерда ўша даврда миллий озодлик ҳаракатларига бош қўшган Мадаминбек, Раҳмонқул, Бойботир, Усмон Узун, Мулла Қўшбой каби қўрбошилар билан учрашган. Ана шу суҳбат ва учрашувларда шўроларнинг "Облиқ фронти" истибдодига қарши кураш режаларини тузишган. Пировардида Федор Ковалев, Виктор Акчуринлар бошчилик қилаётган "Облиқ фронти"нинг тор-мор этилиши ҳам Заки Валидийнинг номи билан боғлиқ...

* * *

1956 йилнинг кўклами, мен ҳали ҳозирги Миллий университетимизнинг филология факультетида таҳсил олиб юрган кезлар эди. Атоқли ёзувчимиз Абдулла Қаҳҳор билан академик Иззат Султон бизнинг Қорахитойдаги уйимизга меҳмон бўлиб келишди. Жамоа хўжалиги раиси Алибек ота Қўшоқов таклиф этган енгил машина билан ҳурматли адибларни Қорахитойнинг "Қизлар учкан", "Ўрамол", "Қорабош" деб аталган тоғли жойларига олиб чиқдим. Шу саёҳат чоғи Иззат Султон домла шундай дегандилар:

— Шу атрофда, Овлоқ деган қишлоқнинг ёнгинасида Заки Валидийнинг чорбоғи бўлган. Унинг бу чорбоғига шўро инқилобига қарши курашган қозоқ, бошқирд ва қирғиз аксилинқилобчилари, шунингдек, Мустафо Чўқаев, Убайдулла Хўжаевлар ҳам бир неча бор келишган. Айрим маълумотларга кўра, ҳатто Заки Валидий билан ўша чорбоғда шўроларга қарши курашган оҳангаронлик Эрали Сулаймонов, Бойботир, Мулла Қўшбой, Усмон Узун, шунингдек фарғоналик Мадаминбек, Рахмонқул, Эргаш қўрбошилар ҳам учрашган. Абдумўмин, сиз вақт топиб бир ҳафсала қилинг-а, ўша чорбоғ қайси қишлоқда бўлган экан? Ҳозир кимларнинг қўлида, эҳтимол ҳали ҳам эгасиз ётгандир...

Домланинг бу гапи мени анча ҳаяжонлантирди. Лекин тез орада ёзги таътил тамом бўлдию яна ўқишга кетиб қолганим сабабли домланинг илтимоси бажарилмай қолди. Орадан бироз вақт ўтгач, университетни тамомлаб, "Оҳангарон" газетасида ишлаб юрганимда — 1959 йилнинг охирлари бўлса керак, домла Иззат Султоннинг илтимосини бажариш мақсадида Овлоқ қишлоғига бордим. Бу ерда истиқомат қиладиган Абдураҳмон ака Юсупов, Абдулла амаки Олтибоев, Умирзоқ амаки Аҳмедовлар билан Заки Валидийнинг чорбоғи тўғрисида суҳбатлашдик.

"Агар фикри ожизим алдамаса, 1916 йилнинг охирлари эди, — дея ҳикоя қила бошлади Абдураҳмон амаки Юсупов. — Теловлик Пўлат ўрис Овлоққа келиб, нозик бир одам учун чеккароқдан боғ-ҳовли сотиб олиш нияти борлигини айтди. Биз биргалашиб, ўша пайтда Овлоқнинг оқсоқоли бўлган Масали тоғаникига бориб, шу гапни айтдик. Оқсоқол фикримизни тинглаб, бироз хаёл сурдилар ва эрта ўтиб, индинга жавоб беришни айтдилар. Тайинланган кун эса бизни қорабоғлик Жаноқ оқсоқолга учрашимизни тайинладилар. Қорабоғ — Овлоқнинг шимолида, тоғлар орасида, бу ердан тўрт-беш чақиримлик манзил. Қорабоққа бориб Жаноқ оқсоқолга учраганимизда, у киши Иброҳим ака деган бир қарияни топиб келди. Савдолашиб, Қорабоғнинг анча ичкарисидан — сойнинг бошланиш жойидан Иброҳим аканинг каттагина саҳни чорбоғини 24 сўм 75 тангага сотиб олганмиз. Бу ўша, Сиз айтган Заки Валидийнинг чорбоғи эди...

Абдураҳмон амаки суҳбатни якунлар экан, яна қўшиб қўйдилар: "Бир бориб, Жаноқ оқсоқолга учранг, балки боғ ҳозир ҳам қаровсиз ётган бўлса керак, оқсоқол ҳозир мактабда қоровуллик қиладилар..."

Бу боғ тўғрисида Абдулла амаки Олтибоев қуйидагиларни ҳикоя қилгандилар: "Бу боғни мен жуда яхши биламан. Пўлат ўрис билан мен бир неча марта ўша чорбоққа чиққанман. Боғ дарёнинг ёқасида бўлиб, ёнғоқзор, ўрикзор, олмазор, шафтолизор, анорлари, анжирлари ҳам бор эди. Боғ-ҳовлида бостирмалик узун айвондан сўнг тўрт-беш хонали алоҳида уйчалар, отхона, молхона, ёнида кичкинагина, Қорабоғнинг суви билан ишлайдиган жувозхона ва тегирмон ҳам бор эди. Чорбоғ гарчи 1917 йилда сотиб олинган бўлса-да, аммо унга Заки Валидий то 1922 йилгача келолмади. Чунки шу атрофдаги Қорахитой, Овлоқ, Боғи сурх, Соғлом, Оқча, Сойоғзи қишлоқларида инқилобчи аскарлар кўп бўлиб, уларнинг бош штаби Овлоқда, бу ерга келган бегона одам дарҳол ушланиб, сўроққа тутилар ва отиб ташланарди. Назаримда, Пўлат ўрис бу ҳақда Валидийга ўз вақтида хабар бериб турган бўлса керак, у ўз боғига келишга ҳайиққан. 1920 йил бўлса керак, бу боққа қандайдир "от сотувчи қозоқлар" келишди, уларнинг оби-ёвғонига ўзимиз қараб турдик, улар бир неча кун ўтгандан сўнг, Оқча қишлоғида ўттиз чоғли аскарлар билан тўқнаш келиб, уларни йўқ қилиб ташлашди. Сўнг бир зумда қаергадир кетишди. Ўша кунлари Пўлат ўрис жуда хурсанд бўлиб "Домла Валидийнинг биринчи топшириғи бажарилди", дея ифтихор билан гапириб юрганди.

— Дарвоқе, "Пўлат ўрис" деганингиз ким, қаерлик?, — деб сўрайман Абдулла амакидан.

— Пўлат ўрис Пўлатжон Сиддиқов — теловлик, 1916 йилда мардикорликка олинган, қочиб келган, русчани яхши гапирарди, доим шапка кийиб юрарди, Заки Валидийнинг яқин ошналаридан. 1942 йилда армияга олиндию бедарак кетди, бола-чақа, оила қурмаган, — дегандилар Абдулла амаки. Афсуски, ўша пайтлар газета ишига ўралашиб Қорабоққа боролмадим. 1962 йилнинг кўклами эди. "Оҳангарон" газетаси таҳририятига машҳур шоир Хайриддин Салоҳ билан Зиёд Комилов кириб келишди. Улар мени ўзлари билан Қорабоққа — Хайриддин Салоҳнинг тоғаси Ҳусниддин Мусаев директор бўлиб ишлаётган жойга олиб кетдилар. Хайриддин Салоҳ бу қишлоққа жуда кўп келган. Унинг "Қорабоғ" туркумига кирган оташин шеърлари, "Ким қиз", "Остона" номли асарлари шу ерда ёзилган... Бу энди алоҳида мавзу... Қорабоғда, мактабнинг ёнгинасида яшайдиган чуваккина қария, Жаноқ оқсоқолни топиб, Валидийнинг чорбоғи тўғрисида астагина сўрадим. Жаноқ оқсоқол ўша пайтда саксондан ошиб қолган бўлса ҳам, ҳали зуваласи пишиқ экан, мени Валидийнинг чорбоғига бошлади. Қорабоғ қишлоғидан икки чақиримча шимолда, тоғлар орасида, дарахтлар панасида кўзга ташланмайдиган ғарибгина бир чорбоғ турарди қаршимизда. Ҳовли ўртасидан Қорабоғсойнинг бир ирмоғи ҳайқириб оқади, атроф ёнғоқзор, арчазор, олма-ўриклар, шафтолилар ғарқ гуллаган, ҳовлининг анчадан бери қаровсизлиги кўриниб турарди. Жаноқ оқсоқол мени узун айвонларга, эшиклари очилиб ётган хоналарга бошлади.

— Мана шу хоналарга Валидий домла 1922 йилда, айни кўкламда келиб, бир ҳафтача турди. Яхши эслайман, ўша кунлари кечаси Рахмонқул қўрбоши, Эрали ва Бойботир, ҳатто Мадаминбек ҳам келган. Мен уларнинг овқатларига, отларига қарардим, атрофни қўриқчилар кузатиб туришарди. Орадан бир неча кун ўтгандан сўнг Теловда қаттиқ жанг бўлди...

Мен Валидийнинг чорбоғи ичидаги хоналарга разм соламан. Қандайдир темир печка, арқон кроватлар, тошдан қилинган тахмонда увадаси чиқиб кетган кўрпа-тўшаклар, ошхона томонда занглаб кетган учта қозон, синиқ идиш-товоқлар...

— 1923 йилнинг январида Валидий домла яна бир келиб, уч кун дам олдилар. У киши билан яна бир сарғимтил ўрис ҳам келган. Уни Бухарин деб атарканлар. Шундан сўнг Валидий домла бу ерга бошқа келмадилар. Ўттинизинчи йилларда боғ-ҳовлига яна Иброҳим чўлоқ эгалик қилди...

Раҳматли Усмон Умарзода шоир айтиб берган эдилар: "Валидийнинг чорбоғида турган бошқирдлар 1922 йили қизиллар Теловдаги чойхонага, айрим бойларнинг уйларига кечаси ўт қўйиб юборгандан сўнг келишиб, Теловни қизиллардан тозалашди...".

Назаримда, Валидий бошлиқ миллий-озодлик ҳаракати саркорлари учун бу ер ўзига хос штаб бўлган. Уларнинг саъй-ҳаракатлари билан 1923 йили Овлоқдаги қизиллар қароргоҳи тугатилган...

* * *

Орадан анча йиллар ўтиб йўлим тушиб, яна ўша томонларга бордим. Эвоҳ, боғлар қирқилган, уйлар бузилиб, текисланган. Бу ерни қандайдир бир милиционер олган экан, чорбоғ қилибди. Аммо Валидийни кўрган азим дарахтлар ҳали ҳам бўй чўзиб турарди...

Мўмин ҚАЮМ

Оҳангарон

МИЛЛИЙ СЕРИАЛЛАР УЧУН СЦЕНАРИЙЛАР ТАНЛОВИ

Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси ёш авлоднинг таълим ва маданий савиясини ошириш, миллий анъаналарни, тарихий ва маънавий меросни авайлаб асраш, фуқаролар онгида демократик қадриятларни шакллантириш, ёшларни Ватанга муҳаббат ва умуминсоний қадриятларни ҳурмат қилиш руҳида тарбиялашга хизмат қилувчи миллий сериаллар яратиш учун сценарийлар танловини эълон қилади.

Танлов шартлар:

1. Танловга ҳар бири ўртача 30-40 дақиқа ҳажмидаги камида 20 серияदан иборат бўладиган адабий сценарийлар қабул қилинади.

2. Тақдим этиладиган адабий сценарийлар:

буюк аждодларимиз ҳаёти ва фаолияти, миллий қадриятларимиз, ёшлар ҳаёти, ватанпарварлик мавзуларига асосланган ва ижтимоий-маиший, детектив, мелодрама, комедия, саргузашт, тарихий, мусиқий жанрларда ёзилган бўлиши;

камида дастлабки 10 қисми тўла ёзилиб, компютерда терилган ва уч нусхада чиқарилган ва қолган қисмларининг мазмуни эса кенгайтирилган синопсис тарзида бўлиши керак.

3. Сценарий воқеалари муайян бир жой (павильон)да тасвирга олиш учун мўлжаллаб ёзилиши мақсадга мувофиқ.

4. Танловда профессионал сценаристлар ва бадиий филмлар, сериаллар учун адабий сценарий ёзиш тартиб-қоидаларидан хабардор бўлган ижодкорлар ўз асарлари билан иштирок этишлари мумкин.

5. Адабий сценарийлар 2008 йил 1 октябргача қабул қилинади. Танловга тақдим этилган сценарийлар муҳокамаси шу йилнинг ноябр ойида ўтказилади.

6. Энг яхши деб топилиб, ижодий режага киритилган ва ишлаб чиқаришга тавсия этилган сценарийлар Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси "O'zbektelefilm" давлат унитар корхонаси мулкига айланади.

7. "O'zbektelefilm" давлат унитар корхонаси Бадиий кенгаш муҳокамасидан ўтмаган сценарийлар бўйича тақриз ва маълумотнома бериш мажбуриятини ўз зиммасига олмайди, қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди.

Сценарийлар қуйидаги манзилда қабул қилинади:
Тошкент — 100011, Навоий кўчаси, 69. "O'zbektelefilm" давлат унитар корхонаси.

Телефонлар: 214-18-16; 214-18-67 (шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни соат 10:00 дан 17:00 гача).

Электрон манзил: telefilm@mtrk.uz

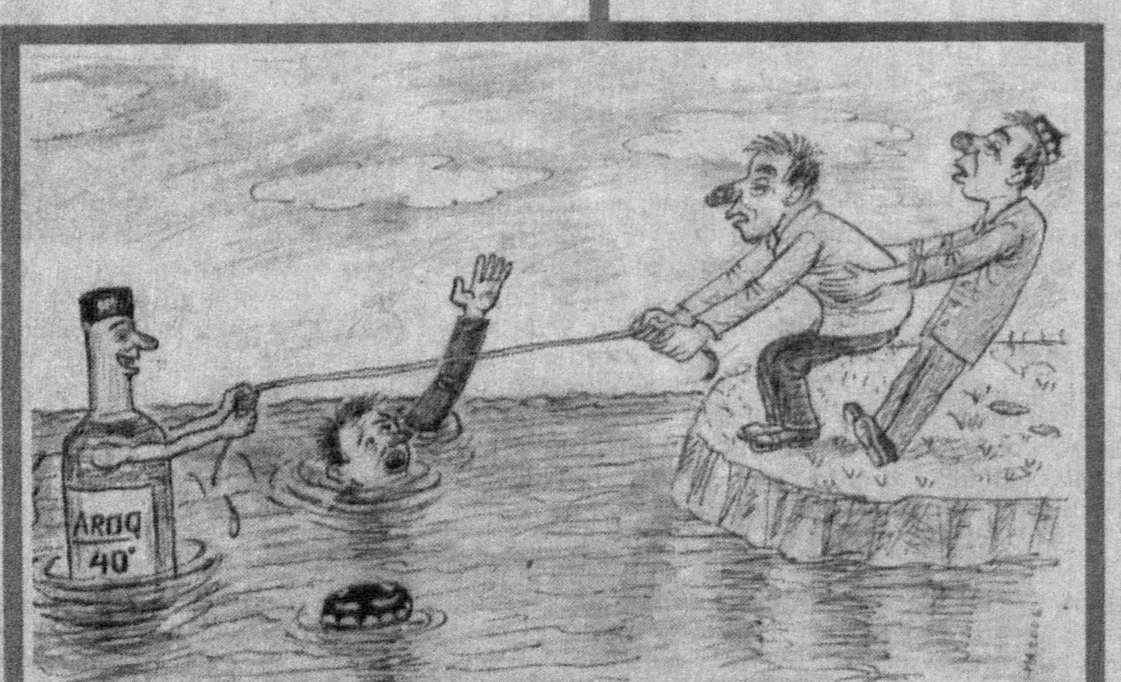

А.ҲАКИМОВ чизган сурат.

ЭҲ, СЕРИАЛ, СЕРИАЛ...

Ёлғони кам ҳажвия

Қадрдоним Шум бола! Сезган бўлсанг, иззатингни жойига қўйиб, "қадрдоним" деб атаябман. Сабаби, саксондан сакраган қариянинг сенгинага иши тушиб турибди. "Отагинам!" дейишга ҳам тайёрман. Бошга нима юмуш тушди дейсанми? Унда гапни индаллосидан бошлай қолай.

Яқинда бир идора остонасини ҳатлашимга тўғри келди. Бошлиқ хонасида ёлғиз, кунжакда қўйилган телевизўрга термулганча ўпкаси тўлиб ўтирган экан. Мени кўриши биланоқ елкамга бош қўйганча ҳиқиллади.

— Раҳмат, отагинам! Шундай оғир дамларда йўқлаб келибсиз. Одамнинг тафтини одам олади...

— Оббо, — ҳушёр тортдим унинг ранг-рафторини кўриб. — Бу бояқишнинг бошига зўр кулфат тушган-у мен эса бемаврид безовта қилибман-да...

Хона соҳиби кўзларимга маъюс боқди, сўнг титроқ овозда деди:

— Хабарингиз бордир-а? Алия бечорагина... Шу сағир синглимизга кўп оғир бўлди-да! Бу ҳам етмагандай денг, Ойша жиян ҳам бетоб! Эҳ, бевафо дунё! Оҳ, жафокаш тақдир! Бир заифага шунча жабру-ситам кўплик қилмайдими, а, отагинам?

Нима дейишимни билмай, каловланиб, беихтиёр қўлимдаги арзномамни узатдим:

— Ҳалиги, пенсия масаласида бироз чалкашлик бўлган экан...

Бошлиқ бола қўлимдан қоғозни юлқиб олиб, ғаладонга ташларкан, зардали оҳангда деди:

— Эвоҳ! Ҳали шу арзимас арз билан ўпка қўлтиқлаб юрибсизми? Айтдим-ку, у ёқда Алия синглимиз қон ютиб, Ойша жиянча зардоб симириб ётган бўлса! Юрак нотинч, қўлимга қандай қилиб қалам тутаман? Боринг, шу ожизаларнинг иши юришиб кетсин. Ўшанда келарсиз...

Табиатим тирриқ тортиб ортга қайтдим. Уйга келгач, Алия билан Ойшани суриштирдим. Кампирим афтини буриштириб сайрай кетди.

— Вой, шарманда! Вой, дунё бехабар чол! Уззукун чойхонада ёнбошлаб, чой пуфлаш-у, нос туфлашдан бошқасини билмагач шу-да! Билмасангиз билиб олинг, қулоғингизга қуйиб олинг. Алиянинг ҳам, Ойшанинг ҳам аҳволи чатоқ. Маҳалла хотинлари маслаҳатлашиб, "мушкулкушод" ўқитмоқчимиз.

— Бўлди, бўлди! — кампиримнинг гапларидан изза тортиб, юрагимга ҳовур тушди. — Аҳвол шу даражага борган экан, унда мен ҳам бугундан бошлаб...

Бу "хушхабар"дан кампиршонинг кайфияти кўтарилди.

— Келинлар-у! — деди у қувончини яширмай. — Мошхўрдани мантига айлантиринглар. Боваларингга шуниси маъқул. Кино кўраётганда жиғилдони қайнаб кекирмайди! Ундан кейин, даҳлиздаги телевизўрни меҳмонхонага кўчиринглар. Ҳамсоялар ҳам чиқишади. Кўпчилик бўлиб, хасратлашиб кино кўришга нима етсин! Ҳа-а, дарвоқе, давления доримдан борми? Боваларингни носкадисига кийик ўтидан майдалаб солиб қўйинглар. Бошқалар ҳам эҳтиёт бўлишсин. Чунки, сезиб турибман, бугун яна қайнона-келин можароси бўлади! Медсестра Мафтунахонга хабар бериб қўйинглар — укол-пуколини тайёрлаб турсин. Қани, энди ҳамма...

... Йўқ, ўша оқшом сериал анча бехавотир ўтди. Асабларни арраловчи можаролар, ҳар тугул, содир этилмади. Кейинги кунлари ҳам шундай бўлди. Қулай фурсатдан фойдаланиб қолиш учун яна "арзхона"га қараб қора тортдим.

Бошлиқ бола бу сафар мени дурустгина кутиб олди. Аммо кайфияти ҳамон чатоқлиги сезилиб турарди.

— Отагинам! — деди у дилимдагини англагандек. — Тўғри, Алия синглимизнинг ишлари анча дуруст, жиянчамиз Ойшага ҳам жон кириб қолди. Бироқ хабарингиз бордир, биродаримиз Адҳамбейнинг аҳволи оғир. Аччиқ ёлғон мазасини қочирди. Бироз кутасиз отагинам.

На илож, ҳассамни дўқиллатиб яна ортга қайтдим.

Уйга келсам, яна бир дилхиралик — яқинда узатган набираларимдан бири, ҳали чилласи чиқмаган келин, аразлаб келиб ўтирган экан. Сабабини сўрагандим, кампиршонинг фиғони кўкка ўрлади:

— Хасис қудаларга учраганмиз. Рўзғорда бор-йўғи иккита телевизор бўлгач шу-да. Қайнонаси сериални ёқтирса, куёвимиз "боевик"дан бўшамайди. Нима, менинг неварам ерга қоқилган қозиқми?! Яна битта телевизор олишмаса, неварагинамни юбормайман. Тиззагинамда ўтириб, хоҳлаган киносини томоша қилади. Бўлди, гап тамом!

Қудалар тушунган одамлар экан, тезда сим қоқишиб, келин учун алоҳида телевизор харид қилишганини маълум қилишди. Кампирнинг чакаги ўчди. Арзхонага кейинги гал борганимда бошлиқ болагинанинг котибаси, бошдан-оёқ қора кийинган аёл, йўлимга тўғаноқ бўлди.

— Мумкин эмас! Каттамизнинг кайфияти йўқ! Сабаби...

— Тинчликми? — сўрадим астагина.

— Адҳамбейдан ҳам, кеннойимиз Рухшонхонимдан ҳам ажралиб қолдик...

Шумшайиб уйга қайтдим.

Муҳаммад ОЧИЛ

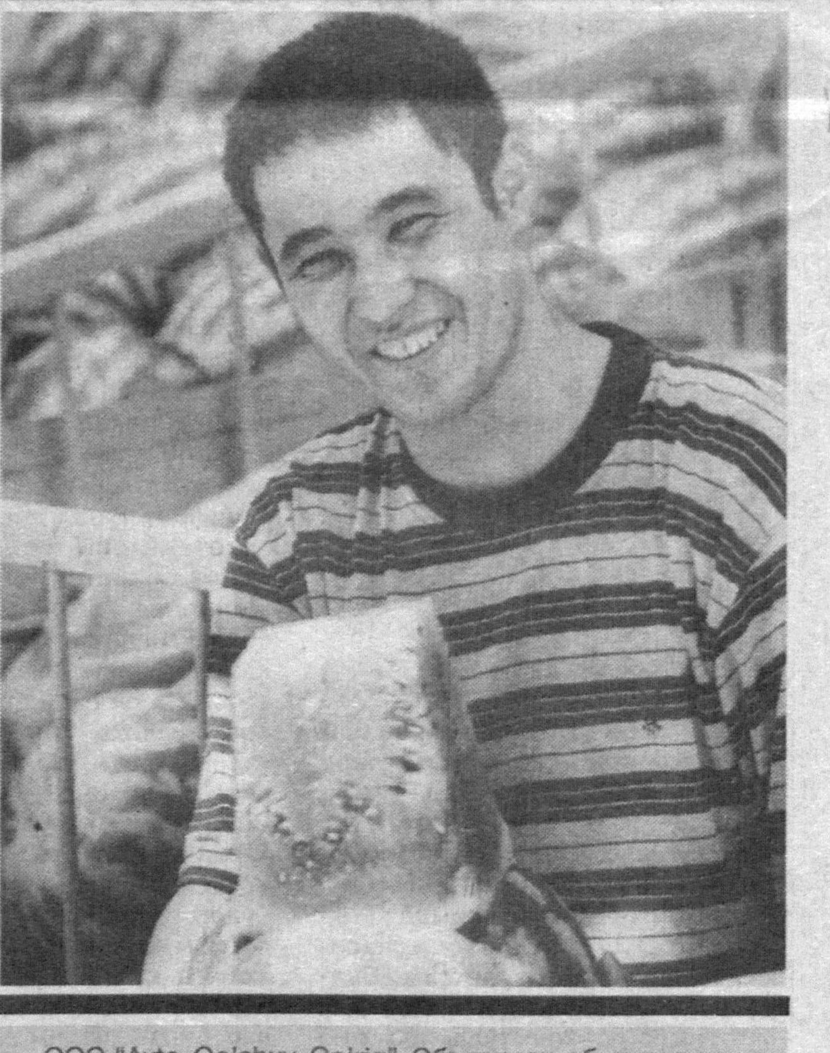

ООО."Avto Qo'shuv Qo'riq" Объявляет об уменьшении Уставного фонда с 85 783 000 до 60 283 000. Претензии принимаются в течении месяца со дня публикации.
Тел: 304-76-40

Утерянную сберегательную книжку на денежный вклад, внесенный Даниловым А.С. в ТФ АКБ. "Хамкорбанк" "на предъявителя", считать утратившей силу.

Тошкент шаҳар YAKKASAROY YENGILSFNOAT KASB-HUNAR KOLLEGI (ПТУ №5) томонидан 16.07.1984 йилда Фармонова Светлана Александровна номига берилган №359027 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли **бекор қилинади.**

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси, ёзувчи Учқун Назаровга онаси
ШАРОФАТ аянинг
вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси таҳририяти уюшма аъзоси, «Туркистон» газетаси бош муҳаррири Салим Ашуровга онаси
НИЁЗХОЛ аянинг
вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Юлқин Шоюсуповга онаси
Меҳрихон ая ШОЮСУПОВАнинг
вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-81-52
Электрон манзилимиз: uzasziyoli@list.ru
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-58-55
Санъат бўлими: 236-56-48
Назм ва наср бўлими: 233-81-52

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Аҳмад ОТАБОЕВ
Саҳифаловчи — Байрамали МУҚИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 20.20.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0283-рақам билан рўйхатга олинган. А — 5611. Буюртма Г — 548. Ҳажми — 5 босма табоқ.
Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6 7 8

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН